

Svetptic



revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS

letnik 8, številka 4, december 2002



SINICE SLOVENIJE

Korzika

Priba

Drava med Markovci in Borlom

Fotografiranje ptic

ISSN: 1580-3600



izdajatelj: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
(DOPPS-BirdLife Slovenija®), p. p. 2722, 1001 Ljubljana

naslov uredništva: DOPPS, Prvomajska 9, 1000 Ljubljana,
tel.: 01 544 12 30

fax: 01 544 12 35

e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

glavna urednica: dr. Andreja Ramšak

e-mail: andreja.ramsak@guest.arnes.si

tehnični urednik: Andrej Figelj

uredniški odbor: Luka Božič, Leon Kebe, Manjan Govedič,
Borut Rubinič, Jakob Smole, dr. Davorin Tome, Al Vrezec in Eva Vukelič.

lektoriranje: Marjetka Krapež

oblikovanje tipske strani: Tomaž Berčič

prelom in fotoliti: Abakos grafični studio

tisk: Abakos / KVM Grafika

naklada: 1400 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke.

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirajo
družba Mobitel, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo RS in
Grand Hotel Union d.d. Revija je vpisana v register javnih glasil
pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje
uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na DOPPS, p.p. 2722, 1001 Ljubljana
ali na elektronski naslov andreja.ramsak@guest.arnes.si

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
DOPPS-BirdLife Slovenia

Naslov: p.p. 2722, 1001 Ljubljana.

Društveni prostori: Prvomajska 9, Ljubljana,

tel.: 01 544 12 30, fax: 01 544 12 35

e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

Predsednik: dr. Peter Trontelj

Podpredsednik: dr. Primož Kmecl

Upravni odbor:

D. Klenovšek, M. Perušek, dr. A. Ramšak, J. Smole, B. Mozetič,
B. Štumberger, V. Havliček, E. Vukelič, dr. T. Trilar, Ž. Šalamun,
L. Korošec.

Nadzorni odbor:

S. Polak, dr. P. Legiša, A. Hudoklin, B. Surina

poslovni račun: 02018-0018257011

Direktor: Tomaž Jančar

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih
organizacij BirdLife International.



stran 10



stran 22



stran 24



stran 26



stran 31

Tomi Trilar
SINICE SLOVENIJE 4

Al Vrezec
KORZIKA - otok ptičjih endemitov 10

Jakob Smole
TIHOTAPLJENJE PTIC 15

Borut Štumberger
**VODNE PTICE V SLOVENIJI IN
JANUARSKO ŠTETJE (IWC)** 16

Mateja Nose
**OPREDELITEV OBMOČIJ
NATURA 2000** 17

**PROGRAM DOPPS-a
februar - marec 2003** 18

Luka Božič
**OPAZOVANJE GOSI NA
ORMOŠKEM JEZERU** 22

Damijan Denac
**POROČILO EVROPSKEGA DNEVA
OPAZOVANJA PTIC
"EUROPEAN BIRDWATCH 2002"** 23

Katarina Aleš
PRIBA 24

Jakob Smole
DRAVA MED MARKOVCI IN BORLOM 26

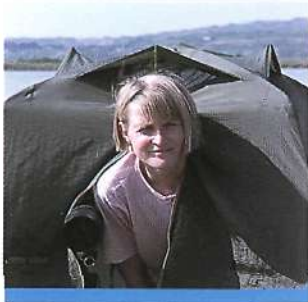
Aleš Tomažič
**KOMARNIK
poročilo z društvenega izleta** 28

Damijan Denac
**8. SREČANJE MLADIH ORNITOLOGOV
SLOVENIJE** 29

Bojan Marčeta
FOTOGRAFIRANJE PTIC 31

Nove knjige:
GOZDNE PTICE SLOVENIJE 34

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA 35



Spoštovane članice in člani!

Iztekelo se je Mednarodno leto gora, ki nas je opominjalo na pomen gora. Gorski svet ima izjemno pomembno vlogo, saj igra osrednjo vlogo pri zbiranju in shranjevanju pitne vode- neizogibno potrebne za vse nas. Velike spremembe v višini, nagibu in osončenosti imajo velik vpliv na temperaturo, vetrove, razpoložljivo vlago in sestavo prsti na zelo kratkih razdaljah. V gorskem svetu najdemo izjemno biološko pestrost, ki je posledica velikega števila raznolikih življenjskih okolij, ki jih pogojujejo mikroklimatske razmere. Nekatere alpske vrste rastlin so prilagojene na mikrookolje, ki je nastalo v senci ene skale. Mnogim vrstam predstavlja gorski svet zadnje zatočišče, potem ko so bile izrinjene iz nižin, ki so prenatrpane s človekovimi aktivnostmi. Zaradi edinstvenih pogojev je gorski ekosistem izredno ranljiv. Majhne spremembe v temperaturi, padavinah ali stabilnosti prsti lahko povzročijo izgubo celotne združbe rastlin in živali. Gorski svet najbolj ogrožata netrajnostno izkoriščanje naravnih dobrin in gorski turizem, posledično z obema dejavnostnima pa gradnja infrastrukture. Škodljivo vpliva na gorski svet tudi uvajanje intenzivnega kmetijstva.

Mnogim vrstam ptic je gorski svet tudi edino življenjsko okolje. Samo v Evropi je takih 73 vrst ptic, med katerimi jih je žal polovica že ogroženih zaradi neustreznega gospodarjenja z gozdom, netrajnostnega kmetijstva in izkoriščanja virov zaradi turizma. Ogrožene vrste pa so običajno redke in slabo poznane. Gorski svet pa zaradi težavnega terena predstavlja še dodatno težavo pri preučevanju vrst.

V Sloveniji imamo edini nacionalni park v gorskem svetu in to je Triglavski nacionalni park (TNP). Razglašen je tudi za mednarodno pomembno območje za ptice ravno zaradi vrst, ki pripadajo alpskemu biomu. To so planinska pevka, planinski vrabec in planinska kavka, ki gnezdiijo nad drevesno mejo ter skalni plezalček, ki ga najdemo izključno na skalnih stenah. Skalne stene nudijo varno gnezdišče tudi drugim vrstam kot so planinski orel, sokol selec, planinski hudournik in skalna lastovka. Značilno ekstremno življenjsko okolje so še pas lišajev in mahov ter kamnita travišča. In kako ravnamo z edinim nacionalnim parkom, ki ga premoremo. Slaba tretjina parka je namenjena paši in ekstenzivnemu kmetijstvu. Triglavske gozdove intenzivno izkoriščajo za pridelavo lesa. V park se zajedajo gozdne ceste, vlake in planinske poti. V parku je 35 planinskih koč, po ocenah obišče samo v poletnih mesecih TNP 1, 3 milijona ljudi. Ali je TNP sposoben sprejeti množico turistov in dejavnosti ne da bi s tem škodovali občutljivemu gorskemu okolju?

Končna ugotovitev Mednarodnega leta gora je, da so gore in življenjska okolja v gorah še vedno slabo preučena. To so tudi območja, ki nimajo velike ekonomske blaginje in na teh območjih najpogosteje prihaja do sporov. In ravno zato je bil namen Mednarodnega leta gora zaščititi gore in njihove prebivalce ter jim omogočiti obstoj in trajnostni razvoj. Prepričana sem, da tudi pri nas v Sloveniji.

Andreja Ramšak



foto: Tomaž Mihelič

Sinice so pogosti zimski gostje na krmilnicah.

SINICE SLOVENIJE

Tomí Trilar

»Stoji učilna zidana, pred njo je stara jablana, v jablani je votel panj, sinica znosi gnezdo vanj, ...« je zapisal Oton Župančič in nam razkril dve skrivnosti sinice. Prva je pojavljanje v okolici človeških bivališč, druga pa gnezdenje v duplih.

Tako kot vrabci, predstavljeni v eni od prejšnjih števil Sveta ptic (Svet ptic 8 (1): 4-9, 2002), nas tudi sinice spremljajo na vsakem koraku. Kdo iz gnezdnice na vrtu ali iz zimske krmilnice ne pozna siničke, ki jo ptičjeslovci v slovenščini imenujemo velika sinica.

V tem prispevku predstavljam deset vrst »sinic«, ki se pojavljajo v Sloveniji. Poleg njih sta na severu Evrope razširjeni še sinji plavček *Parus cyanus* in laponska sinica *Parus cinctus*. V klasičnem, dolgo veljavnem, sistemu ptic so predstavljene vrste prištevali v štiri družine: dolgorepke Aegithalidae (2 rodovi in 8 vrst), plašice Remizidae (3 rodovi in 10 vrst), sinice Paridae (3 rodovi in 50 vrst) in brkate sinice Panuridae (3 rodovi in 19 vrst). Najštevilčnejši med njimi je rod sinic *Parus*, ki ima 48 vrst. Sistem ptic temelječ na najnovejših, večinoma molekularnih, spoznanjih združuje poddružini plašic Remizinae (4 rodovi, 12 vrst) in sinic Parinae (3 rodovi, 53 vrst) v družino sinic Paridae. Dolgorepke Aegithalidae (3 rodovi in 8 vrst) so še vedno samostojna družina. Povsem na novo pa so uvrstili brkate sinice (rod *Panurus*), ki pripada tribusu timalijskih Timaliini iz poddružine penic Sylviinae v družini penic Sylviidae. Zapleteno torej; pa še se bo spreminjalo, saj je bistvo sistematike, da razvršča živa bitja na osnovi novih spoznanj o razvoju in medsebojni sorodnosti. Devet predstavljenih vrst se je v izbor uvrstilo zaradi sorodnosti (rodovi *Parus*, *Remiz* in *Aegithalos*), brkata sinica *Panurus biarmicus* pa zaradi slovenskega imena.

Medtem, ko vse v Sloveniji najdene sinice (rod *Parus*) gnezdi v duplih in si jih nekatere tudi same izdolbejo, si brkata sinica, dolgorepka in plašica pletejo umetelna gnezda iz različnih rastlinskih gradiv. Vsem vrstam je skupno zimsko klateštvo za hrano. Sinice se klatijo v mešanih jatah v glavnem po gozdovih in v kulturni krajini. Dolgorepke, brkate sinice in plašica se običajno klatijo v ločenih čistih jatah. Dolgorepke se klatijo po gozdovih, brkate sinice in plašice pa po trstiščih.

Velika sinica *Parus major*

Značilna bela lica obkrožajo bleščeče črno teme, črna črta čez vrat in črno grlo, ki se nadaljuje v črno progo vzdolž trebuha. Prsi in trebuh so živo rumene. Razširjena črna proga na trebuhu ločuje samca od samice, ki ima to progo ozko. V dolžino meri 13,5 do 14,5 cm.

Je najbolj razširjena od vseh evropskih vrst sinic. Razširjena je čez celotni Palearktiki od Irske in Portugalske do Kamčatke in zahodnih Kurilskih otokov ter sega v orientalsko regijo na indijski podkontinent, Japonsko in jugovzhodno Azijo do Indonezije. Njena filogenija in sistematika na tem ogromnem območju je zelo kompleksna. Čez celotno kontinentalno Evropo je razširjena nominantna podvrsta, ostale tri evropske podvrste pa so vezane na otoke. Velika sinica je ena najpogostejših vrst v Evropi. Razširjena je v vseh evropskih državah in kar 17 med njimi poroča o populaciji, ki presega milijon gnezdečih parov. Iz nobene evropske države ne poročajo o upadanju njene populacije, pač pa iz Velike Britanije, Nizozemske, Estonije in Ukrajine celo o 20 do 50 % povečanju populacije v zadnjih tridesetih letih.

Skrivnost uspeha te vrste je v veliki vedenjski prilagodljivosti in neke vrste inteligenci. Gnezdi v vseh mogočih habitatih; v vseh oblikah gozdov in grmišč, vrtovih, parkih, sadovnjakih do drevesne meje, kjer je le dovolj dupel za gnezdenje in dovolj žuželčje hrane za zarod. V optimalnih habitatih dosega gnezditvene gostote do 500 gnezdečih parov na kvadratni kilometer. Pomemben element uspeha je prilagoditev na gnezdenje v gnezdnicah in na »umetno« hrano, ki jo pozimi ljudje ponujajo v krmilnicah.

Izven gnezditvene sezone se prehranjuje s semeni različnih dreves (npr. bukov žir). Severne populacije se selijo proti vzhodu ali severovzhodu že jeseni, da bi se izognile težkim zimskim razmeram. Drugod po Evropi so stalnice, ki se klatijo lokalno odvisno od letne spremenljivosti obroda drevesnih semen na posameznem območju.

Pojavljanje v Sloveniji: Velika sinica je poleg ščinkavca *Fringilla coelebs* in črnoglavke *Sylvia atricapilla* najbolj razširjena vrsta v Sloveniji, verjetno pa tudi med najbolj pogostimi. Njena populacija in velikost zaroda iz leta v leto

zelo niha v odvisnosti od razpoložljive hrane, ki so v gnezditvenem obdobju večinoma ličinke žuželk. Pozimi se klati, običajno v mešanih jatah z drugimi sinicami. Zelo pogosto gnezdi v gnezdnicah in prihaja na krmilnico.

Plavček *Parus caeruleus*

Plavček je manjši od velike sinice (11 do 12 cm). Po videzu je zelo podoben veliki sinici, le da ima modro teme, zelo tanko ločitveno črto po sredini prsi in veliko modrine v letalnih in repnih peresih.

Gnezditveno območje plavčka pokriva skoraj celotni zahodni Palearktiki od Kanarskih otokov in severne Afrike do centralne Skandinavije in jugovzhodno do Kavkaza in severnega Iraka. Ciper je edini večji sredozemski otok, na katerem ne gnezdi.

Njegova razširjenost proti vzhodu je omejena zaradi tekmovanja s sinjim plavčkom *Parus cyanus*, ki je sestrška vrsta plavčka in je razširjena čez celotni vzhodni Palearktiki. V osrednji evropski Rusiji in na Finskem poteka cona križanja med obema vrstama, kjer so celo opazovali uspešno gnezdenje mešanega para.

Čeprav je plavček prvotno prilagojen na gnezdenje v zrelih hrastovih gozdovih z gosto podrastjo, naseljuje široko paleto listnatih, mešanih in vednozelenih gozdov. Najdemo ga tudi v kulturni krajini v parkih, sadovnjakih in vrtovih. Izogiba se čistih sestojev iglavcev. Vezan je na nižine, čeprav sledi listavcem do nadmorske višine 1500 metrov. Tudi plavček se je prilagodil na gnezdenje v gnezdnicah in na zimsko krmljenje.

Pojavljanje v Sloveniji: V Sloveniji je pogost v listnatih in mešanih gozdovih, logih in sadovnjakih ter se izogiba čistih sestojev iglavcev. Najpogostejši je v nižinah, najdemo ga tudi v sredogorju in le izjemoma tudi višje.

Menišček *Parus ater*

Menišček je najmanjši med našimi sinicami (10,5 do 11,5 cm). Po hrbtu in letalnih peresih ter repu je temno siv, po trebuhu sivkasto bel. Ima belo lice in belo liso na tilniku, ki ga loči od vseh ostalih sinic. Prvo perje, ki mladičem zraste po trebuhu, je rumenkasto.

Razširjen je v pretežnem delu Evrope, v hribovjih severozahodne Afrike in v dobršnem delu severne in centralne Azije tja do Pacifika vključno z Malo Azijo, Iranom, Himalajo, Kitajsko in Tajvanom. Na tem območju je razširjenih devet podvrst, v Evropi in pri nas se pojavlja nominantna podvrsta. V Palearktiku je pogost v borealnih, zmernih, sredozemskih in alpskih predelih.

Čez pretežni del areala je vezan na iglaste in mešane gozdove različne sestave in strukture, kjer je ena najpogostejših in

SINICE SLOVENIJE



foto: Marko Trebušak
Velika sinica *Parus major*.



foto: Jože Osredkar
Plavček *Parus caeruleus*.



foto: Marko Trebušak
Menišček *Parus ater*.



foto: Peter Buchner
Čopasta sinica *Parus cristatus*.



foto: Marko Trebušak
Močvirna sinica *Parus palustris*.



foto: Milan Vogrin
Gorska sinica *Parus montanus*.

SINICE SLOVENIJE



foto: Hellenic Ornithological Society
Žalobna sinica *Parus lugubris*.



foto: Davorin Tome
Plašica *Remiz pendulinus*.



foto: Marko Trebusak
Dolgorepka *Aegithalos caudatus*.



foto: Jakob Smole
Brkata sinica *Panurus biarmicus*.

najznačilnejših vrst. V optimalnih habitatih dosega gnezditvene gostote do 100 gnezdečih parov na kvadratni kilometer.

Pojavljanje v Sloveniji: Je enakomerno razširjen po vsej Sloveniji z izjemo Krasa, Posotolja, Prlekije in Prekmurja. Tudi v Sloveniji živi pretežno v iglastih in mešanih gozdovih od nižin do drevesne meje, najdemo ga tudi v parkih in listnatih gozdovih s primesjo iglavcev. Pozimi se klati v mešanih jatah z drugimi sinicami. Zelo rad gnezdi v gnezdilnicah in prihaja na krmilnico.

Čopasta sinica *Parus cristatus*

Čopasta sinica je velikosti plavčka (11 do 12 cm). Po zgornji strani je enotno sivkastorjava, po spodnji pa belkasta. Ima značilno črnobelo progasto čopko, ki jo lahko našopiri. Lice je belo z opazno črno zaočesno progo zakrivljeno navzdol.

Majhen črn podbradek se nadaljuje v črn ovrtnik, ki obkroža belo lice.

Postavna sinica s čopko na glavi je endemitska v gozdovih Evrope (zahodnega Palearktika). Izven tega območja se pojavlja samo še na Uralu. Razširjena je med 45 in 65 stopinjami severne geografske širine, od koder se razteza na jug čez Iberski polotok. Poznanih je sedem podvrst, od katerih je nominantna razširjena od Skandinavije do Urala in na jug do Romunije in Ukrajine. Pri nas, tako kot v pretežnem delu zahodne in centralne Evrope, gnezdi podvrsta *mitratus*.

Čopasta sinica gnezdi večinoma v iglastih gozdovih. Najpogosteje jo najdemo v starejših gozdovih rdečega bora in v smrekovih gozdovih. Pogosto se pojavlja še v mešanih gozdovih, kjer pa obvezno gnezdi na iglavcih. Gnezdi v trhljih deblih kot duplarica.

Pojavljanje v Sloveniji: V osrednji in severni Sloveniji je splošno razširjena, vendar nikjer ne dosega velikih gnezditvenih gostot. Manj pogosta je na jugozahodu in severovzhodu Slovenije. Pozimi se klati v mešanih jatah z drugimi sinicami in redko prihaja na krmilnico.

Močvirska sinica *Parus palustris*

Močvirska sinica ima svetlečo se črno kapo in majhen črn podbradek. Belo lice ni obkroženo s črnino, pač pa postopoma prehaja v enotno rjavkasto zgornjo stran. V dolžino meri 11 do 12 cm.

Močvirska sinica ima dvodelno svetovno razširjenost. Na zahodu naseljuje večino Evrope, z izjemo severne Skandinavije, Finske, Irske, pretežnega dela severne Škotske, dobršnega dela obalnega sredozemskega območja in Iberskega polotoka južno od Pirenejev. Na vzhodu pa naseljuje Sahalin, jugovzhodno Sibirijo, Korejo in severno Kitajsko. V orientalski regiji se pojavlja še ena populacija v Burmi (Myamar).

Močvirska sinica je vezana na listnate gozdove, v katerih se pojavljata bukev in hrast. Bukelj ji nudi žir za zimsko hrano, hrast pa široko paleto žuželčje hrane med gnezditvijo. Vrsta se izogiba suhih območij in iglastih gozdov, še posebej smreke. Zanimivo je, da se izogiba tudi čistih bukovih sestojev, zelo verjetno zaradi pomanjkanja žuželčje hrane med gnezdenjem. Gnezdi v glavnem v nižinah in se le lokalno pojavlja do 1300 metrov nadmorske višine.

Močvirska sinica je ekološko zelo zahtevna vrsta. Gnezdi izključno v duplih, pri čemer je vezana na gozdove, v katerih je presežek dupel, saj naseljuje le dupla, ki jih niso naselile močnejše vrste. Za svojo velikost potrebuje izredno velik teritorij za gnezdenje, ki mora biti velik najmanj 4 do 5 hektarov.

Pojavljanje v Sloveniji: V Sloveniji je splošno razširjena, čeprav njene gnezditvene gostote nikjer niso velike. Je nižinska vrsta, ki običajno sega do 1000 metrov, višje pa le izjemoma. Pozimi se klati po nižinah v mešanih jatah z drugimi sinicami. Gnezdi tudi v gnezdilnicah in prihaja na krmilnico.

Gorska sinica *Parus montanus*

Gorska sinica je sestrsk vrsta močirske sinice in se z njo včasih tudi križa. Vendar se zelo dobro razlikujeta po petju in oglašanju ter v gnezditvenem habitatu.

Gorska sinica (11 do 12 cm) ima motno črno kapo, ki sega dlje na hrbet kot pri močirski sinici. Tudi črn podbradek in belo lice je večje. Zelo značilna so svetlo obrobljena letalna pasesa. V primerjavi z močirsko deluje gorska sinica bolj razmršeno.

Razširjena je čez cel Palearktik in sega tudi v orientalsko zoogeografsko regijo, na zahodu od Velike Britanije in do pacifiške obale na vzhodu. V Evropi gre najjužneje na Balkanskem polotoku. Njena razširjenost v Evropi je omejena z julijskimi izotermami med 12 in 23°C.

Živi v borealnih iglastih gozdovih ter v vlažnih gozdovih vrb, breze in jelše, v južni Evropi pa v odprtih gorskih iglastih gozdovih tja do drevesne meje. Glavna komponenta habitata, nujna za njeno pojavljanje, so razkrajajoča se drevesna debela, ki so dovolj mehka, da gorska sinica lahko izdolbe duplo za gnezdenje.

Značilne za gorsko sinico so nizke gnezditvene gostote (3 do 4 gnezdeči pari na km²), ki so posledica zvestobe gnezditvenemu območju in zamotane socialne strukture. Teritoriji so tudi pozimi zasedeni s skupino sestavljeno iz odraslega para in iz 2 do 4 mladostnih osebkov. Zvestobo gnezditvenemu območju omogoča kopičenje zalog hrane in sposobnost čez noč spustiti telesno temperaturo za 10°C.

Pojavljanje v Sloveniji: Sklenjeno se pojavlja v gorskem svetu severne Slovenije od Julijskih Alp do Pohorja. Tudi drugod v Sloveniji je vezana na gorski svet (Trnovski gozd, Snežnik itd.). Po pričakovanjih manjka v vzhodni Sloveniji, kjer ni primerne gnezditvenega biotopa.

Žalobna sinica *Parus lugubris*

Žalobna sinica (14 cm) izgleda kot bolj čokata gorska sinica z daljšim in močnejšim kljunom. Najznačilne zanj je velik črn podbradek, ki sega globoko na prsi. Črna kapa je na temenu rjavo nadahnjena in ne sega tako daleč na hrbet. Bela lica so izrazitejša z ostrim prehodom v sivkastorjav hrbet.

Med evropskimi sinicami ima žalobna sinica najmanjši areal, ki sega od vzhodnega Sredozemlja in Balkanskega polotoka ter se razteza vzhodno do Turčije in severnega Irana in južno do Libanona in severnega Izraela. Njena razširjenost je omejena z julijskimi izotermami med 23 in 30°C.

Geografska variabilnost je kompleksna, saj poznamo pet podvrst. Na Balkanskem polotoku se pojavlja nominantna podvrsta.

V Evropi se pojavlja v širokem spektru suhih, bolj ali manj odprtih habitatov, kjer je njena gnezditvena gostota zelo nizka (manj kot en gnezdeč par na kvadratni kilometer). Gnezdi v redkih grmiščih, makiji, oljčnih nasadih in tudi v odprtih gozdnih habitatih, še posebej hrastovih in borovih. Odrasli so stalnice, mladostni osebki pa se pridružijo mešanim zimskim jatam klatežev.

Pojavljanje v Sloveniji: Pri nas pojavljajoče se žalobne sinice predstavljajo severno mejo razširjenosti na Balkanskem polotoku. Beležimo malo opazovanj iz slovenske Istre in

Dinaridov z eno samo domnevno gnezditvijo (Geister 1980).

Plašica *Remiz pendulinus*

Samec ima svetlo kostanjevo rjav hrbet in izrazito sivo glavo z očitno široko črno progo čez oči. Samica je bolj bledih barv. Plašica ima ozek zašiljen kljun, s katerim iz laskov vrbovih in topolovih semen spleta med vsemi evropskimi pticami najbolj eksotično gnezdo, podobno gnezdom tkalcev. V dolžino meri 10,5 do 11 cm. Oglaša se z visokim piskajočim glasom.

Plašica poseljuje južni Palearktiki med južno Finsko, osrednjo Švedsko, Portugalsko, južno Španijo, Iranom in severovzhodno Kitajsko. Plašice so razširjene točkasto in niso nikjer pogoste. Bolj pogoste so vzdolž rečnih dolin in v močvirnih predelih. Kjer so gnezditvene gostote večje, so samci poligamni.

Gnezdi v gozdovih ob rekah, vrbovih goščavah, majhnih gozdnih zaplatah, živih mejah ali celo na osamljenih drevesih v močvirjih, sploh če je v bližini trstišče. Za izbiro gnezdišča je ključna bogata strukturiranost habitata, prisotnost odgovarjajočega drevesa z visečimi prožnimi vejicami (v glavnem vrbe in breze, lahko pa tudi topoli, jelše ali robinije) in veliko rastlin za gnezdnno gradivo (kopriava, hmelj, rogoz, trst ter cvetoči topoli in vrbe kasneje v sezoni). Jeseni in pozimi se v jatah klatijo po trstiščih.

Pojavljanje v Sloveniji: V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja je čez Slovenijo pljusnil močan poselitveni val. Zaradi presežka osebkov v matični populaciji se je razširila in gnezдила domala v celi Sloveniji. Poleti se prehranjuje z žuželkami, pozimi pa s semenjem predvsem trstja, čemur se prilagaja tudi encimska sestava prebavnih sokov v želodcu. V zadnjem desetletju je slabo vreme v času spomladanske selitve v nekaj zaporednih letih zdesetkalo njeno populacijo. Med spomladansko selitvijo zimski semenski kemizem želodca že zamenja za poletnega žužkojedskega in več zaporednih dni slabega vremena je lahko usodno zanjo. Danes v Sloveniji spet gnezdi v mejah svoje prejšnje razširjenosti, lokalno ob Muri in Dravi.

Dolgorepka *Aegithalos caudatus*

Izrazito črna bela ptica, ki je na hrbtu nad perutmi, po bokih in podrepnem perju rožnato nadahnjena. Majhno puhasto telo se nadaljuje v zelo dolg rep.

Dolgorepka gnezdi od Portugalske do centralne Kitajske in na jugu do Irana. V Evropi manjka samo na Irskem, v severni Skandinaviji, na Balearih, Sardiniji in Kreti.

Dolgorepka daje prednost strukturno bogatim habitatom, ki vsebujejo mnogo prehodov med gozdnimi in odprtimi območji, običajno pod 1000 metrov nadmorske višine.

Naseljuje močvirne predele, vlažne iglaste in mešane gozdove, žive meje in makijo v Sredozemlju. V zadnjem času je dolgorepka postala pogostejša v kulturni krajini v grmiščih, parkih in prostranih vrtovih.

Pozimi se klati v večjih jatah, ki potrebujejo velike strnjene gozdove (20 do 25 ha), zato dolgorepko močno ogroža drobljenje habitatov. Zaradi majhnosti in celoletne prehrane z žuželkami je zelo občutljiva na neugodne zimske vremenske razmere. V severnih predelih lahko huda zima iztrebi vrsto iz obsežnih območij, ki ostanejo še več let nezasedena. V južnih predelih pa zimska smrtnost vpliva na velika nihanja v populaciji.

Pojavljanje v Sloveniji: Je splošno razširjena vrsta v nižinah in sredogorju. Gradi si kroglasto gnezdo s stranskim vhodom iz najdrobnejših lišajev. Pozimi se klati v jatah z do 20 osebki, ki se običajno glasno oglašajo.

Brkata sinica *Panurus biarmicus*

Svetlo oranžnorjavo svilnato telesno perje, veliki črni lisi v obliki »brk« na obeh straneh kljuna pri samcu in dolg pahljačast rep so glavne značilnosti brkate sinice. V dolžino meri 16 do 17 cm. Prepoznamo jo, ker se kot papiga obeša na socvetja trstja in se pri tem značilno oglašja. Gnezdo je spleteno iz listja trstja ter poslano s travnimi bilkami. Točkasta razširjenosti v Evropi predstavlja zahodni krak razširjenosti v osrednjem in vzhodnem Palearktiku, ki je omejena z julijskimi izotermami med 17 in 32°C.

Vezana je na močvirne predele z obsežnimi trstišči, ki so tako njen gnezditveni kot tudi zimski habitat. Brkata sinica je zelo občutljiva na mraz, ki ji povzroča bodisi velike izgube ali jo sili v masovno preseljevanje. Posledice takega preseljevanja so pogosto v gnezdenju na novih območjih, na katera se je pozimi umaknila pred mrazom.

Brkata sinica je zelo ogrožena zaradi uničevanja trstišč. Iz Nizozemske, Ukrajine in Moldove poročajo o 50 % padcu populacije. V Veliki Britaniji, Španiji in na Danskem pa se je v zadnjih tridesetih letih populacija povečala za 50 %.

Pojavljanje v Sloveniji: Nam najbližja gnezdišča brkate sinice so v Italiji in na Madžarskem, zato naj bo pozornost predvsem na obali in v štajerskih trstiščih še posebej velika. Včasih se je pozno jeseni in pozimi dokaj redno pojavljala v priobalnih trstiščih, ki pa so jih v zadnjih dveh desetletjih tako zdesetkali, da je postala izjemno redek zimski gost.

Literatura:

Geister, I. (1980): Žalobna sinica (*Parus lugubris*).

- *Acrocephalus* 4: 61.

Harrap, S. in D. Quinn (1995): Tits, Nuthatches and Treecreepers: An Identification Guide.- Christopher Helm identification guide.

KORZIKA - OTOK PTIČJIH ENDEMITOV

Al Vrezec

Endemit - organizem, ki živi na določenem omejenem območju in ga drugod ni mogoče najti. Med ptici so endemiti zaradi njihove velike sposobnosti selitev izjemno redki. V Evropi si je zato laskavi naslov endemnega ptičjega območja (EBA - Endemic Bird Area) pridobilo le malo območij. Med nje se je kot sekundarno endemno območje, določeno z le eno endemno vrsto, uvrstil sredozemski otok Korzika, kjer se stapljata dva skorajda nezdružljiva biotopa, visokogorje in morje. Velika pestrost biotopov in relativna izoliranost otoka sta poskrbeli, da se je na otoku razvilo ali ohranilo nekaj svojevrstnih vrst in podvrst ptic, ki jih ne bomo našli nikjer drugje na svetu.

1. pristaniško mesto Bastia
2. vranjek
3. Genovežanski opazovalni stolp
4. križanec domačega in divjega prašiča
5. Napoleon Bonaparte



Površina: 8.722 km²
Dolžina obale: 1047 km
Število prebivalcev: 255.100
Število območij IBA: 12
Št. opaženih vrst: 323
Št. gnezdil: 147
(vključno z izumrlimi gnezdilskami)
Najvišja točka:
M^{te} Cinto (2706 m n.v.)



Posebne vrste ptic:

rumenokljuni viharik, strakoš, tatarska živžgavka, rjavi škarnik, brkati ser, ribji orel, španska kotorna, sredozemski galeb, bledi hudournik, otoška penica, palčja penica, osočnikova penica, korziški brglez, črni škorec, skalni vrabec, korziška konopeljščica

Zanimive živali:

muflon, korziški lastovičar *Papilio hospiton*, korziški pisanček *Fabriciana elisa*, korziški okar *Hipparchia neomyris*, korziški cekinček *Coenonympha corinna*

Zanimive rastline:

korziški bor, hrast plutovec, evkalipt

Varstvo narave:

Naravni park Korzika - Parc Naturel Regional de la Corse (330.000 ha, ustanovljen leta 1972); 21 endemičnih vrst in podvrst ptic

Viri ogrožanja:

pesticidi, intenzifikacija kmetijstva, obalni turizem, uničevanje habitata posameznih vrst in lov, zaradi katerega je leta 1966 izumrla beloglavka

Rastlinski pasovi:

spodnji sredozemski (do 100 m n.v.), srednji sredozemski (100-1000 m n.v.), zgornji sredozemski (1000-1300 m n.v.), montanski (1300-1800 m n.v.), subalpski (1800-2100 m n.v.), alpski (nad 2100 m n.v.)

Sredozemlje je glede svoje favne svojevrstno območje, saj za kar lepo kopico živali predstavlja celoten svetovni areal. Medtem ko so nekateri endemiti po Sredozemlju širše razpostranjeni, med pticami so to balearski viharnik *Puffinus mauretanicus*, sredozemski viharnik *Puffinus yelkouan*, sredozemski galeb *Larus audouinii*, oljčni vrtinik *Hippoboscus olivetorum*, otoška penica *Sylvia sarda*, črnogrla penica *Sylvia rueppelli*, balkanski strnad *Emberiza caesia* in italijanski vrabec *Passer X italiae*, pa Sredozemlje skriva še nekaj t.i. stenendemitov, vrst omejenih na izjemno ozko območje. V Sredozemlju so kar štiri območja določena kot EBA: Ciper, z dvema endemitoma, ciprskim kupčarjem *Oenanthe cypriaca* in ciprsko penico *Sylvia melanothorax*; Levantinsko gorovje z endemičnim sirijskim grilčkom *Serinus syriacus*; del gorovja Atlas v Alžiriji z alžirskim brglezom *Sitta ledanti*; in Korzika z endemičnim korziškim brglezom *Sitta whiteheadi*, medtem ko se za endemično korziško konopeljščico *Serinus (citrinella) corsicana*, ki sicer živi tudi na Sardiniji, še vedno ne ve natančno, ali gre za samostojno vrsto ali zgolj podvrsto.



fotograf: Al Vrežec

Sredozemski galeb *Larus audouinii* je endemit Sredozemlja, saj je njegov gnezditveni areal omejen le na to območje.

Korzičani so se vedno šteli za nekaj posebnega, čeprav Korzika politično spada k Franciji in tudi jezik, ki ga na otoku večinoma govorijo, je francoski. Kljub temu ljudje še vedno govorijo tudi v materinski korziščini. Na svojo zgodovino so Korzičani ponosni, saj bila Korzika mati kar nekaj znamenitim osebam svetovne zgodovine. Glavno mesto Korzike Ajaccio je rojstni kraj velikega francoskega cesarja Napoleona I., ki je zavladal Evropi v začetku 19. stoletja. Poleg tega Korzičani še vedno zatrjujejo, da je danes univerzitetno mesto Corte rojstni kraj velikega raziskovalca sveta Krištofa Kolumba, katerega poreklo si pripisuje tudi Genova, ki je dolga stoletja Korziki tudi vladala. Vsekakor

pa je narava še vedno tista, s katero se Korzika še danes lahko brez sramu ponaša, zlasti zaradi velikega števila endemitov. Oglejmo si tri značilne biotope Korzike. Vsakega od njih zaznamuje po en ptičji endemit: (1) obalni oziroma obmorski pas je svet sredozemskega galeba, (2) pas makije zaznamuje otoška penica, (3) gozdovi montanskega do alpskega pasu pa so življenjski prostor korziškega brgleza.

Obala in sredozemski galeb *Larus audouinii*

Korziška obala je izjemno raznolika. Na vzhodni strani otoka je položna, zato tu najdemo poleg peščin tudi soline in številna brakična močvirja ob izlivih rek. Tod je nekdaj gneznila beloglavka *Oxyura leucocephala*, ki pa jo je zdesetkal lov in tako na Korziki od leta 1966 ne gnezdi več. Še danes, čeprav redka, pa gnezdi v teh biotopih tatarska žvižgavka *Netta rufina*, tu in tam pa je možno opazovati tudi kravjo čapljo *Bubulcus ibis*, ki priložnostno na Korziki tudi gnezdi.

Zahodna obala je popolnoma drugačna, saj se večinoma bazaltne stene strmo spuščajo v morje. Zatorej ni presenečenje, da lahko nekatere izrazito skalne vrste, kot sta skalna lastovka *Hirundo rupestris* in puščavec *Monticola solitarius*, opazujemo ob sami morski obali, naprimer okoli naselja Piana. Previsne stene nad morjem so gnezdišče v Sredozemlju redkih ribjih orlov *Pandion haliaetus*, 24 parov jih danes gnezdi na Korziki. Na skrajnem jugu otoka leži mesto Bonifacio, ki bi mu lahko rekli tudi mesto treh hudournikov. Sam sem tod opazoval hudournika *Apus apus*, bledega hudournika *Apus pallidus* in planinskega hudournika *Tachymarptis melba*. Strmi klifi pri Bonifaciu, bližnja otočja kot so otoki Lavezzi in Cerbicale ter skrajni severni polotok Korzike, Cap Corse, so gnezdišča morskih ptic, rumenokljunega *Calonectris diomedea* in sredozemskega viharnika *Puffinus yelkouan*, strakoša *Hydrobates pelagicus*, vranjeka *Phalacrocorax aristotelis* in sredozemskega galeba. Od leta 1978 korziški ornitologi redno spremljajo številčnost sredozemskega galeba na Korziki. Leta 1996 so našli 112 gnezd, največ na polotoku Cap Corse. Poleg sredozemskega na Korziki gnezdi tudi mnogo številnejši rumenonogi galeb *Larus cachinnans*, ostalih devet vrst galebov pa ima na Korziki zgolj status poletnega, zimskega ali občasnega gosta.

Makija in otoška penica *Sylvia sarda*

Obalni pas se proti notranjosti prevesi v zaraščeno sredozemsko makijo, ki smo je sami vajeni tudi z bližnje



Bonifacio - mesto na skrajnem jugu Korzike je zgrajeno na obmorskem klifu, kjer gnezdijo mnoge morske ptice. foto: Al Vrežec

Dalmacije. Mnoštvu trdolistnih in trnastih grmovnih rastlin so primešana posamezna drevesa. Najbolj v oči padejo drevesa evkalipta *Eucalyptus* sp. z izredno aromatičnimi plodovi. Evkalipti so v Sredozemlju tujerodna drevesa, saj sicer naravno uspevajo v daljni Avstraliji. Drugo drevo, zanimivo za obiskovalca Korzike, pa je hrast plutovec *Quercus suber*. Večina dreves ima golo deblo, saj so iz njih odstranili tudi po več centimetrov debelo lubje, iz katerega izdelujejo pluto.

V ornitološkem smislu pa makijo najhitreje povezujemo s penicami, korziško makijo pa z endemično otoško penico, katere glavnina populacije poleg Korzike gnezdijo še na Sardiniji, Elbi in Balearih. Za ornitologa iz Slovenije je tu zanimiva še palčja penica *Sylvia undata*, ki ima značilno zahodnoevropsko razširjenost, medtem ko sta taščična *S. cantillans* in žametna penica *S. melanocephala* znanki tudi iz našega Primorja. V makiji na Korziki gnezdijo še precej endemnih podvrst ptic, denimo sivi muhar *Muscicapa striata tyrrhenica*, šoja *Garrulus glandarius corsicanus*, rjavoglavi srakoper *Lanius senator badius*, lišček *Carduelis carduelis tschusii*, če naštejemo le nekatere. Veliko teh podvrst si Korzika deli s sosednjo Sardinijo.

T opla sredozemska klima v tem pasu ustreza grški kornjači *Testudo hermanni*. Te želve se pogosto znajdejo na jedilniku

brkatega sera *Gypaetus barbatus*, ki je sicer mrhovinar, a si jedilnik rad popestri tudi s tako hrano. Želvo zgrabi, se z njo dvigne v višave, od koder jo spusti na skale, da se njen oklep stre. Želvje meso pa ne tekne le brkatemu seru, pač pa tudi tamkajšnjim ljudem, zato želva juha na jedilniku lokalnih gostiln ni nikakršna redkost. Domače živali,



Na zahodni obali Korzike se večinoma bazaltne stene strmo spuščajo v morje, kot na primer pri naselju Piana. foto: Al Vrežec



Oluščeno drevo hrasta plutovca *Quercus suber*. Do nekaj centimetrov debelo lubje je surovina za pluto. foto: Al Vrežec

denimo prašiči in koze, se večinoma prosto sprehajajo naokoli, zlasti v višjih predelih Korzike. Veliko mnoštvo živali pa pomeni tudi veliko količino mrhovine, kar je za brkatega sera kot naročeno.

Na vzhodnem delu otoka je veliko nižavje Aleria, kjer je makija izkrčena za potrebe poljedeljstva. Odprte površine so za svoje gnezdišče izkoristili čebelarji *Merops apiaster*, ki si na Korziki gnezdilne rove pogosto izkopljejo kar v ravna tla. Kmetijstvo s pridom izkoriščajo tudi škorci, v tem primeru črni škorci *Sturnus unicolor*, ki so nekakšna zahodnoevropska različica naših skorcev. Kanje, tu kot endemična podvrsta *Buteo buteo arrigonii*, so na Korziki redke. Vlogo običajne ujede so zato v teh krajih prevzeli rjavi škarniki *Milvus milvus*.

Montanski gozd in korziški brglez *Sitta whiteheadi*

Marsikdo bi ob latinskem imenu korziškega brgleza, edini pravi endemni ptičji vrsti Korzike, pomislil, da gre za brgleza z belo glavo. Ime je dobil po raziskovalcu Johnu Whiteheadu, ki je avifauno Korzike raziskoval v 19. stoletju in ki je na svojih ekspedicijah brgleza tudi odkril. Brglezi so tipične stalnice, ki se le malo selijo, zato so različne endemne vrste pri njih dokaj pogost pojav. Korziškemu

brglezu sta najbolj sorodna alžirski *Sitta ledanti* in turški brglez *Sitta krueperi*, ne pa brglez *Sitta europaea* iz celinske Evrope, kot bi morda kdo pričakoval. Tipični življenjski prostor korziškega brgleza so obsežni montanski gozdovi z mogočnimi drevesi korziškega bora *Pinus nigra laricio*, kjer dosega gostote tudi do 0,9-1,5 para/10ha. Sam sem ga



foto: Al Vrežec
Na Korziki gnezdi endemična podvrsta sivega muharja *Muscicapa striata tyrrhenica*. Na sliki je speljani mladič.



foto: Al Vrežec
Grška kornjača *Testudo hermanni* je pogost plen sicer mrhovinarskega brkatega sera *Gypaetus barbatus*.

opazoval v Aitonskem gozdu (Foret d'Aitone; 1300 m n.v.) in na prelazu Bavella (Col de Bavella; 1218 m n.v.), sicer pa je razširjen po celem osrednjem delu otoka, kjer se razprostira tudi naravni park Korzika (Parc Naturel Regional de la Corse). Svetovna populacija korziškega brgleza je ocenjena na vsega 2000-3000 parov. Poleg brgleza te gozdove naseljuje še cel kup endemitov, predvsem podvrst, od korziške konopeljščice do kragulja *Accipiter*

gentilis arrigonii, velikega detla *Dendrocopos major harterti*, meniškca *Parus ater sardus*, dolgoprstega plezalčka *Certhia familiaris corsa* in krivokljuna *Loxia ciurvirostra corsicana*. Poleg ptičjih naseljujejo ta svet tudi drugi živalski endemiti. Najbolj opazni so metulji, korziški lastovičar *Papilio hospiton* v višjeležečih dolinicah, korziški okar *Hipparchia neomyris* v borovem gozdu in korziški pisanček *Fabriciana elisa* nad gozdno mejo v alpskem pasu. Visokogorje doseže najvišjo točko na gori M^{te} Cinto z 2706 m n.v. in ustvarja okolje za povsem gorske vrste kot so planinska pevka *Prunella collaris*, planinska kavka *Pyrrhocorax graculus* in planinski vrabec *Montifringilla nivalis*.

Tako velika pestrost tako različnih življenjskih prostorov na tako majhnem območju daje Korziki zares izjemen pečat. Podobnost s Slovenijo je neizogibna in morda je ravno to razlog, da je Korzika postala v zadnjem času priljubljeno letovišče vse več Slovincem. ■ ■ ■

PRIPOROČENA LITERATURA:

- THIBAULT, J.C. (1979): Parc Naturel Regional de la Corse, Les Oiseaux en Corse. Decouverte de la nature, Numero 17. A.R.P.E.G.E., Parc Naturel Regional de la Corse, Ajaccio.
THIBAULT, J.C. in G. BONACCORSI (1999): The Birds of Corsica. BOU Checklist No. 17. British Ornithologists' Union, Tring.



foto: Al Vrežec
Gozd korziškega bora *Pinus nigra laricio* na prelazu Col de Bavella (1218 m n.v.) je značilen gnezditveni habitat dveh endemičnih ptic: korziškega brgleza *Sitta whiteheadi* in korziške konopeljščice *Serinus (citrinella) corsicana*.

Tihotapljenje ptic

Jakob Smole



foto: Tomaž Mihelič

Mrtva prepelica *Coturnix coturnix* iz tihotapskega tovora.

Slovenija je most med kaotičnim Balkanom in užitka željno Evropo. Poleg trum turistov, ki vsako poletje zasedejo jadransko obalo, se tja zgrinjajo tudi lovci, ki jim ti kraji nudijo skoraj neskončne možnosti za »rekreacijo«. Na papirju so možnosti seveda omejene, vendar se v nekaterih državah bivše Jugoslavije za denar počne, kar si človek zaželi. Lov pa tujcem ne predstavlja le sprostitev, ampak jim nudi tudi ogromne možnosti zaslužka. Mediteranska kuhinja naših zahodnih sosedov uvršča na jedilnik ptice pevke že od antike dalje. Ker pa so pevke v EU zaščitene, dosegajo na črnem trgu precej visoke cene; vse ptice, ki so ustreljene na Balkanu, gredo v italijanske restavracije čez slovensko ozemlje. Kakšne količine se prevažajo po naših cestah, nam lahko ilustrira lanski tovor 12 ton ptic (čez pol milijona osebkov), ki so jih zasegli italijanski cariniki na naši zahodni meji.

Letošnja jesen pa je verjetno zavel nov veter tudi na naši strani meje. Na mejnem prehodu Bregana so prestregli 6 pošiljk s skupno 5551 pticami, ki so pripadale 38 vrstam. Pri tem si ne morem kaj, da ne bi omenil nekaterih vrst: kosec *Crex crex*, priba *Vanellus vanellus*, puklež *Lymnocyrtus minimus*, veliki srakoper *Lanius excubitor*, bičja trstnica *Acrocephalus shoenobaenus*... Po prvih treh zasegih je Carinska uprava RS sklicala tiskovno konferenco, kjer je z upravičenim ponosom predstavila zaplenjene pošiljke. Žal se je pokazalo, da slovensko pravosodje na

takšne primere ni bilo pripravljeno, saj so tihotapstvo obravnavali le kot prekršek, kar je za kršitelje pomenilo 480.000 tolarjev kazni. Vendar se je na pobudo DOPPS-a tudi sodna veja oblasti bliskovito odzvala in naslednji tihotapci so pristali v zaporu z možnostjo izpustitve pred prvo obravnavo proti plačilu 20.000 evrov varščine.

Območje bivše Jugoslavije je upravno neurejeno, zato ne moremo pričakovati, da bodo kmalu zakonsko uredili pravila lova na ptice, pa čeprav bi bila to najboljša rešitev. Vendar pa Slovenija lahko postavi železno zaveso za lovce in jim tako vsaj oteži ropanje naravnih bogastev Balkana.



foto: Carinska uprava RS

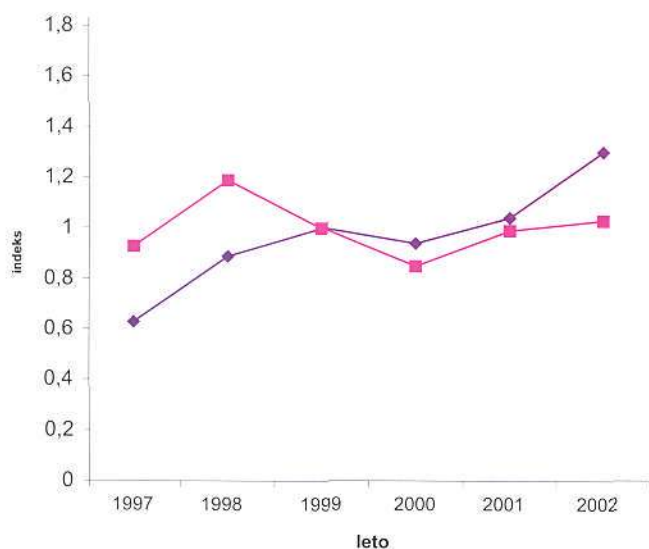
Primer razkritega tihotapljenja ptic.

Vodne ptice v Sloveniji in januarsko štetje (IWC)

Borut Štumberger

Vodne ptice so življenjsko odvisne od mokrišč, tod se pogosto pojavljajo v velikih gostotah in so eden najbolj očitnih kazalcev bogastva in diverzitete teh produktivnih ekosistemov. Mednarodno štetje vodnih ptic - International Waterfowl Census (IWC), ki ga koordinira Wetlands International, na nacionalnem nivoju pa DOPPS omogoča spremljanje velikosti populacij vodnih ptic na osnovi stalnih štetij po vsem svetu. Pri tem ima posebno vlogo prav januarsko štetje. Z njim na osnovi kvantitativnih podatkov na severni polobli ocenjujemo velikost prezimujočih populacij posameznih vrst ptic in ugotavljamo mednarodno (npr. Ramsarska konvencija) in nacionalno pomembna mokrišča v obdobju prezimovanja. Iz naravovarstvenega vidika je štetje dejanje z mednarodno veljavo, ki temelji na objektivnih kvantitativnih kriterijih. Na osnovi rezultatov štetja lahko tudi v državnem merilu uveljavljamo zahteve po primernejši skrbi za ohranitev vodnih ptic ter varstvu in upravljanju mokrišč.

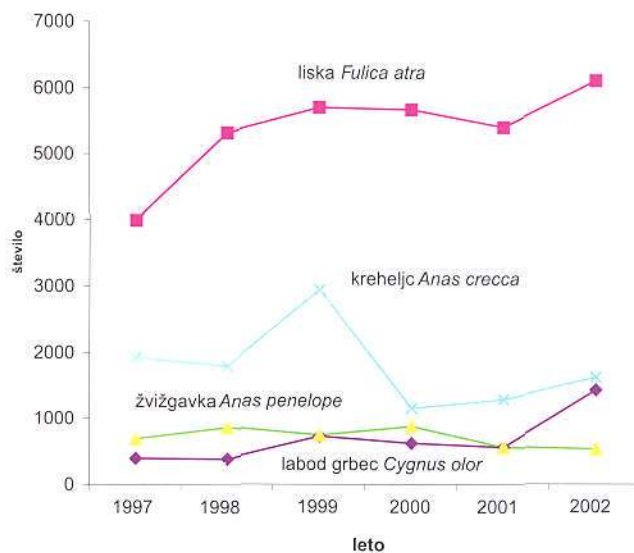
Ključne lokalitete z vodnimi pticami v Sloveniji, npr. Ptujsko in Ormoško jezero, Zbiljsko jezero, Cerkniško jezero in Sečoveljske soline so v program štetja vključene od leta 1988 naprej. Od leta 1997 pa IWC z razširjeno shemo poteka na 1302 kilometrih vseh velikih in srednje velikih slovenskih rek, na Obali ter 150 lokalitetah s stoječo vodo po vsej državi. Istočasnega štetja na vseh izbranih lokalitetah se vsako leto udeleži do 300 popisovalcev. Ti povprečno preštejejo nekaj manj od 50.000 vodnih ptic 55 različnih vrst.



Indeks prezimujočih vodnih ptic (labodi, race in liska) v Sloveniji v letih 1997-2002 (črna črta) in isti indeks v enakem obdobju brez laboda grbca, mlakarice in liske (rdeča črta).

vir: Štumberger (1997-2002) / DOPPS-BirdLife Slovenia

Reultati januarskega štetja (IWC) 25-ih vrst vodnih ptic odprtih vodnih površin so združeni v indeks (slika 1). Pozitiven indeks je pretežno posledica naraščanja velikosti populacije ene same vrste - mlakarice. Naraščanje števila te vrste na števnih odsekih in lokalitetah po Sloveniji je realno (npr. $N_{1997} = 10.376$, $N_{2002} = 28.318$). Izrazit trend



Trendi štirih vrst vodnih ptic odprtih vodnih površin v obdobju 1997-2002 v Sloveniji

vir: Štumberger (1997 - 2002) / DOPPS-BirdLife Slovenia

v obdobju 1997-2002 kažejo še štiri vrste: labod grbec in liska pozitivnega, žvižgavka in kreheljc negativnega (slika 2).

Slovenska mokrišča so dom široke palete živalskih vrst. Imajo pomembno vlogo za veliko število selečih se ptic. Toda vrstna sestava in število ptic se je v zadnjih dveh desetletjih drastično spremenilo. Zlasti v obdobju prezimovanja so se pričele uveljavljati bolj razširjene in robustnejše vrste, kot so labod grbec, liska in mlakarica. To je rezultat onesnaževanja in eutrofizacije voda, uravnav vodotokov in vnosa tujerodnih (ribjih) vrst. Na primeru zvonca, specializirane rase potapljavke, ki se prehranjuje npr. z ličinkami enodnevnice in potrebuje čisto vodo za lov, vidimo, da so se prezimujoče populacije v Sloveniji bistveno

zmanjšale: npr. od 3000-3500 prezimujočih zvoncev iz začetka 80-ih let jih v zadnjih letih prezimuje le še okoli 600. Številne vrste vodnih ptic vezane na ostanke nereguliranih rek, barij ali čistih jezer ogrožajo nekontrolirana rekreacija in lov ter pospeševanje kmetijske pridelave. Kakovost in geografska razširjenost mokrišč v deželi na prepihu so odločilnega pomena za preživetje številnih evropskih selečih se populacij vodnih ptic. Spremembe v številu vrst in velikosti populacij vodnih ptic so kazalec razmer vse večjih človekovih pritiskov na mokrišča.

OPREDELITEV OBMOČIJ NATURA 2000 - nujen korak za vstop v Evropsko unijo

Mateja Nose

Petnajst članic evropske unije se razprostira na ozemlju od severnega dela Evrope prek alpskih vrhov do Sredozemlja. Pestrost rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov je na tem ozemlju velika, a žal skoraj povsod ogrožena. Nekatere vrste ptic so že zelo redke in jim grozi izumrtje. Pri nekaterih vrstah, ki so bile še pred časom zelo pogoste, so se populacije močno zmanjšale. Tak trend ni opažen le pri pticah, ampak ga zaznavamo od sesalcev do žuželk; če se omejimo samo na najbolj znane in dobro vidne skupine. Trenutno je ogroženih 45% evropskih metuljev. Življenje v morju ogrožata prevelik ribolov in onesnaževanje. Slabo načrtovanje, nesmotrna uporaba zemlje in intenzivno kmetijstvo, so prispevali k izgubam naravnih habitatov kot so mokrišča in ekstenzivni travniki, ki nudijo ustrezne pogoje za preživetje številnih rastlinskih in živalskih vrst.

Države kandidatke za pridružitve v EU, bodo s svojim vstopom povečale območje EU za 58%. EU bo pridobila še veliko neokrnjenih krajin, gozdov in mokrišč. Njihova ohranitev in pravna zaščita je najpomembnejši izziv v prihodnjih letih. Vse države kandidatke morajo uskladiti svojo zakonodajo tudi na področju varovanja okolja. Na osnovah Ptičje in Habitatne direktive bo potrebno opredeliti posebna varstvena območja (SPA Special Protected Area in SAC Special area of Conservation), ki bodo vključena v mrežo območij NATURA 2000. Do sedaj je opredeljevanje

zaščitene območij temeljilo na Nacionalni strategiji varovanja okolja, ki je bila sprejeta leta 1993. V njej je predvideno za zaščito približno 30% Slovenije. Zaščitena območja naj bi bila razglašena po ustreznih kriterijih za ogrožene ali redke vrste rastlin ali živali, na podlagi rdečih seznamov, IUCN kategorij za parke, itd... Uresničevanje Nacionalnega programa zavarovanih območij je počasno in se v določenih pogledih ne ujema z uresničevanjem zahtev povezanih z razglasitvijo območij Natura 2000, torej z zahtevami Ptičje in Habitatne direktive.

V EU so sprejeli dve direktivi za ohranitev in varovanje narave, da bi zaustavili izgubo biološke raznolikosti v Evropi in zunaj njenih meja. Direktivi temeljita predvsem na varovanju habitatov kakor tudi na varovanju posameznih rastlinskih in živalskih vrst. Prva je bila leta 1979 sprejeta Ptičja direktiva, ki se nanaša na ptiče, njihova jajca, gnezda in habitate. V njej je naštetih 181 ogroženih vrst ptic, za katere morajo države članice in države kandidatke opredeliti posebna varstvena območja. Podobno kot za ogrožene vrste morajo biti opredeljena tudi pomembna območja za selivke. Ptičja direktiva določa tudi osnovna navodila kako opredeliti območja SPA in daje možnost za ustanovitev čvrste mreže zavarovanih območij. Členi Ptičje direktive se nanašajo na ohranitev vseh vrst prosto živečih divjih ptic na ozemlju držav članic EU.



Foto: Jure Marolt

Trenutno je ogroženih 45% evropskih metuljev, v Sloveniji pa 35% vrst dnevnih metuljev. Lastovičarja pri nas še pogosto vidimo. Vprašanje je koliko časa še.

Leta 1992 je bila sprejeta tudi Habitatna direktiva, ki zahteva od držav članic določitev območij, ki so za ohranitev biološke raznolikosti evropskega pomena. Poleg zaščite območij morajo države sprejeti tudi ukrepe za upravljanje s temi območji. Ukrepi za upravljanje morajo vsebovati zaščito ogroženih vrst kot tudi načrte za ekonomske in družbene dejavnosti na teh območjih, ki so sestavni del sprejemljive razvojne strategije. Mrežo območij imenovanih Natura 2000 tako sestavljajo območja SPA opredeljena po Ptičji direktivi in območja SAC opredeljena po Habitatni direktivi. Natura 2000 je temeljni kamen evropske politike varovanja okolja. Mreža območij Natura 2000 že sedaj obsega približno 15.000 območij, kar predstavlja približno 15% evropskega ozemlja. EU tudi sofinancira ukrepe za razvoj te mreže, predvsem prek LIFE-Natura programa.

Območja SPA so v Sloveniji dobro opredeljena, saj so prostovoljci v okviru DOPPS-a opravili veliko popisov in s tem pridobili zelo natančne podatke za opredelitev posebej zaščitene območij za ptice. Na osnovi teh podatkov smo predlagali 24 območij za posebej zaščitena območja. Površina predlaganih območij zavzema 24% ozemlja Slovenije. Sedaj je na potezi država, da predlagana območja SPA sprejme in jih zakonsko zaščiti. Za rastlinske in druge živalske vrste Slovenija še ni natančno opredelila kje in katera so tista območja, ki naj bi jih zavarovali. Zaradi tega bo potrebno opraviti še veliko dela, vstop v Unijo pa je tako rekoč pred vrati. Območja naj bi bila zaščitena z različnimi mehanizmi, vključno z zavarovanjem območij

in posebnimi ureditvenimi načrti. Zaradi tega sta način in skrb, ki jo posvetimo opredeljevanju teh območij toliko bolj pomembna.

Pomembno je tudi, da se varovanje narave vključi v druga področja človekovega življenja. Kmetijstvo je eno takih področij. Stoletja tradicionalnega kmetovanja so združevala pridelavo hrane in skrb za krajino, saj je bila zemlja edini vir preživetja mnogo večjemu delu prebivalstva kot sedaj. Intenzifikacija kmetijstva je pretrgala to tesno in občutljivo povezavo med izkoriščanjem zemlje in njenim obnavljanjem. Aktivnosti, ki prinašajo dobiček (kmetijstvo in turizem) ne smejo biti v nasprotju z naravovarstvom. Varovanje narave mora rasti v partnerstvu z ljudmi.

Glede na zahteve za vključevanje v Evropsko unijo, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo pripravlja seznam območij, ki naj bi bila opredeljena kot območja Natura 2000, vendar postopek še ni bil predstavljen javnosti. Tudi območja, ki naj bi bila zaščitena še niso natančno določena. Z nadaljnjim zavlačevanjem pri razglaševanju zavarovanih območij (vključno z območji Natura 2000) bo sprejetje in uresničevanje zahtev Ptičje in Habitatne direktive še težje. Na žalost se v javnosti pridobiva negativen odnos do predlaganih zavarovanih območij, ki je posledica dvomov glede omejitev in možnih dejavnosti v teh območjih. Z odlašanjem sprejetja območij Natura 2000 se zmanjšujejo tudi možnosti za razumno upravljanje teh območij. ■ ■ ■

NOVA SEZONA POPISOV ZA ATLAS JE PRED VRATI

Kljub temu, da se letošnja zima še ne poslavlja prav resno, se ob mirnem vremenu že slišijo kratki napevi tistih najbolj neučakanih ptic. Siničke so zaenkrat najbolj zagrete, to pa je tudi resen znak, da morajo biti priprave za novo sezono popisov pri koncu in da je prišel čas za razporejanje in začetek.

KDAJ?

Letos bomo začeli enako kot lani. Datum začetka popisov razširjenosti v 10 kilometrskih kvadratih bo 15. marec, za začetek popisov številčnosti znotraj tetrad pa 1. april. Pred tem se bo potrebno še razporediti širom po Sloveniji.

KJE?

Izbira kvadratov je še vedno prepuščena željam popisovalcev. Informacije o nepopisanih kvadratih dobite pri koordinatorju atlasa. Pokličite čim prej, da si pred vami priljubljenega kvadrata ne rezervirajo vaši kolegi. Na podlagi izbranega kvadrata vam bomo poslali gradivo za izvajanje popisov (popisni obrazci, zemljevid, navodila).

KDO?

K sodelovanju ste vabljeni vsi, saj lahko sodelujete tudi priložnostno. Lahko nam sporočite podatke o gnezdkah okrog vaše hiše, s poti v šolo, z izleta... Obrazec in navodila za tovrstni popis bomo poslali vsem članom društva.

Začetnike bi radi navdušili za popis redkih vrst. Omejitev na določene vrste namreč omogoča, da se omenjene vrste na terenu naučimo hitro in zanesljivo zaznavati, kar naredi zadevo obvladljivo.



foto: Diemar Nili

Zlatovranka je ena izmed kritično ogroženih vrst v Sloveniji. Če se bo trend nadaljeval, jo bomo kmalu uvrstili na seznam v Sloveniji izumrlih vrst. Najvišja koda gnezditve, ki smo jo potrdili v letu 2002, je bila 13! Bo letos višja?

kontakt: **Tomaž Mihelič**, vodja NOAGS
tel: 01/544-12-30, gsm: 031/438-545
e-mail: tomaz.mihelic@dopps-drustvo.si

ORNITOFON - POLNE KRMILNICE

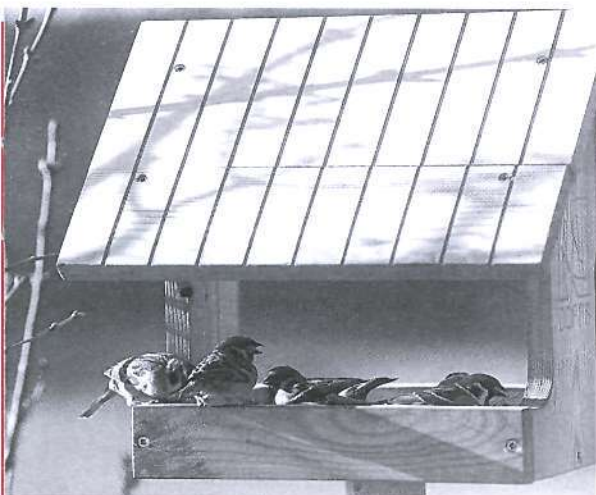


foto: Tomaž Mihelič

Odras stanja v naravi se lahko lepo pokaže tudi preko ornitofona, ki vse pogosteje zvoni na društvu.

V začetku leta 2002 smo z njim zabeležili več kot 100 klicev na temo, kam so izginile vse ptice, ki so prejšnja leta obiskovale ptičje krmilnice. O tem smo že poročali v sredici Sveta ptic. Rekordni obrod nekaterih gozdnih vrst je imel očitno za posledico nezainteresiranost ptic za ponujeno krmo. Ob koncu leta pa je očitno drugače. V novi zimi nas na to temo ni poklical še nihče, prejeli pa smo že klice z vprašanji, koliko semena naj se natrosi v krmilnico, saj je letos toliko ptic, da krmilnico izpraznijo po parih urah ne glede na količino semena, ki je bila v njej.

Tudi večina ostalih klicev se je nanašala na krmljenje ptic, od tega, kako se pravilno izdelava krmilnico, kam se jo postavi do tega s čim in kdaj se ptice krmi.

Jesenske afere s tihotapljenjem mrtvih ptic so sprožile klice, v katerih so ljudje spraševali, kako lahko sami prispevajo k lažjemu odkrivanju storjenih nepravilnosti nad pticami. T.M., N.P.

novice

SKUPINSKI POPIS NA KRASU

V sklopu popisov atlasa bo tudi letos potekal skupinski popis. Podobno kot lani v Beli krajini, se bomo letos lotili popisa Krasa. Z vsakoletnimi skupinskimi popisi želimo popisati predvsem območja, v katerih nam primanjkuje popisovalcev. Kras poleg tega ponuja še celo paleto atraktivnih in redkih vrst, tako da bo popis zagotovo prava ornitološka poslastica. Namenjen je tudi druženju vseh, ki jih zanimajo ptice, kar ga naredi še toliko bolj prijetnega.

Kdaj bomo na Krasu?

Obdobje popisov je ločeno na dva dela: na prvi del, v katerem se vršijo prvi popisi ploskev in drugi, ko se na ploskvah vršijo ponovitve popisov. Edini pogoj pri udeležbi je, da se nam v obeh delih pridružite enakokrat. To omogoči, da isti popisovalci ponavljajo svoje prve popise. Najbolj zagreti boste zato na Krasu lahko skoraj vsak teden v gnezdilni sezoni, vsak od udeležencev pa se nam bo moral pridružiti vsaj dvakrat. Posamezen popisni vikend se bo začel v petek zvečer in končal v nedeljo opoldan. Za spanje in prehrano bo poskrbeljeno.

Prijave: Vsi zainteresirani se lahko prijavite po tel. 01/544-12-30 ali e-pošti: tomaz.mihelic@dopps-drustvo.si. Ker je število udeležencev omejeno, bodo imeli prednost aktivni in obetavni popisovalci. T.M.



foto: Peter Buchner

RAZPORED POPISOV NA KRASU

- 4. - 6. april
- 11. - 13. april
- 25. - 27. april
- 9. - 11. maj
- 16. - 18. maj
- 23. - 25. maj
- 30. maj - 1. junij
- 6. - 8. junij

Vsak popis se začne v petek zvečer in konča v nedeljo opoldne.

SOKOLARSTVO - NOVA GROŽNJA SLOVENSKEMU VARSTVU PTIC

Legalizacija sokolarstva, ki jo predvideva predlog novega lovskega zakona, predstavlja resno grožnjo varstvu ptic, zato smo se v društvu lotili preučevanja tovrstne problematike.

Pri lovu s pomočjo ujede je nemogoče preprečiti, da ujeda ne bi ujela redke, ogrožene ali zavarovane vrste. Človek ima nad njenim lovom le delni nadzor.

Po izkušnjah iz drugih držav po Evropi se sočasno s sokolarstvom vedno pojavlja tudi kraja jajc in mladičev iz gnezd. Legalizacija sokolarstva vedno bistveno pomnoži prestopke nad pticami. Nadzor sokolarstva zahteva veliko energije, kljub temu pa je ponavadi neučinkovita oz. nemogoča. Z legalizacijo sokolarjenja se oteži odkrivanje prestopkov, saj število ptic v ujetništvu naraste. Boj proti prestopkom je ob legaliziranem sokolarstvu navadno neučinkovit tudi v državah z močno in učinkovito naravovarstveno službo in strogimi zakoni, ki urejajo sokolarstvo. Ravno pri sokolarjih je bilo odkrito veliko število nezakonito pridobljenih ujed. Šele ko so na Norveškem popolnoma prepovedali zadrževanje ujed v ujetništvu so s tem bistveno zmanjšali število ropanja gnezd. Dodatno lahko naravno populacijo ujed ogrozijo pobegli križanci in ujede tujega porekla, ki se pogosto uporabljajo pri sokolarstvu. T. M.



foto: Tomaž Mihelič

V ZATOKU SMO KONČALI NAJBOLJ USPEŠNO LETO DOSLEJ

Sredi oktobra 2002 smo si DOPPS-ovi zaposleni v naravnem rezervatu Škocjanski zatok krepko oddahnil. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo je potrdilo financiranje odstranjevanja sedimenta iz lagune Škocjanskega zatoka, ki se bo začelo letos. Priprava ureditvenega načrta rezervata je končana in načrt poslan Vladi RS v potrditev. Po dveh letih in pol dela, številnih sestankih in usklajevanjih, bo ureditveni načrt kot pravna podlaga za sanacijo in ureditev zatoka, ugledal luč sveta. Postopek izdelave izvedbene dokumentacije je v teku. Pot za ureditev Škocjanskega zatoka je končno odprta in poplačano trdo delo vseh, ki na projektu delamo!

Začeli smo s pripravljalnimi deli za zamočvirjanje Bertoške bonifike. Odstranili smo opuščeni sadovnjak, ki se je razprostiral na treh hektarjih zemljišč, ki bodo naslednje leto preoblikovana v sladkovodno močvirje. Pozitivni rezultati čiščenja območja so bili takoj vidni: po obilnih padavinah se je tam nabrala deževnica, kjer se je takoj začelo zadrževati in prehranjevati večje število vodnih ptic, predvsem rac.

Novembra smo pripravili končno poročilo 15-mesečnega spremljanja ptičjih populacij v



foto: Borut Mozetič

zatoku. V tem času smo na območju rezervata in njegove bližje okolice popisali 132 vrst ptic. V rezervatu gnezdi 37 vrst, 13 vrst v njegovi bližnji okolici, 82 vrst ptic pa se v zatoku ustavlja na selitvi ali prezimuje. Škocjanski zatok smo tudi v zadnjih mesecih predstavili številnim šolskim skupinam, članom DOPPS in tudi udeležencem BirdLife-ove delavnice Building on Experience. Več v biltenu Škocjanski zatok. N.Š.

PROJEKT ZA PROMOCIJO NATURA 2000 OBMOČIJ

Na društvu smo prijavi projekt za razpis programa Phare. Projekt je bil odobren in z njegovim izvajanjem smo začeli v sredini oktobra.

Glavni cilj projekta je vključitev evropskih zakonov v slovensko zakonodajo, s poudarkom na Ptičji in Habitatni direktivi. Načrtovane aktivnosti so osredotočene v oblikovanje mreže območij Natura 2000, s poudarkom na območjih, ki so opredeljena kot območja IBA ali pomembna območja za ptice.

Zato so ciljne skupine projekta ljudje, ki so kakorkoli povezani s temi območji; od ljudi na ministrstvu, ki so

odgovorni za opredelitev teh območij, do ljudi na občinah, kmetijskih svetovalcev in kmetov, ter drugih ljudi, ki na teh območjih živijo.

Pospešiti želimo prenos Ptičje in Habitatne direktive v slovensko zakonodajo, predvsem pa je naša naloga, da opozarjamo na morebitne napake pri prenosu. Ljudem, ki živijo na območjih, ki bodo vključena v mrežo zavarovanih območij Natura 2000, želimo predstaviti pomen takšnega zavarovanja in prednosti, ki ga le to prinaša, pa tudi nekatere,

z zavarovanjem

povezane

omejitve.

Predavanja in

izleti naj bi se

odvijali na

območju

Ljubljanskega

barja, Cerkni-

škega jezera, Sečo-

veljskih solin in na območju

IBA Reka Drava. Izleti in

predavanja namenjeni šolarjem

bodo tudi po drugih območjih.

Spodbuditi želimo tudi

vključevanje kmetov v Slovenski

kmetijsko - okoljski program, saj ta pro-

gram zagotavlja sredstva za povračilo

stroškov, ki jih imajo kmetje zaradi naravi

bolj prijaznega načina kmetovanja. M.N.



POSTOVKE PONOVO GNEZDIJO V RADOVLJIŠKEM CERKVENEM ZVONIKU

Postovka je vrsta, ki pogosto gnezdi v linah visokih stavb, zato so eno izmed njenih klasičnih gnezdišč tudi cerkveni zvoniki. Obnova slovenskih cerkva pa je povzročila, da danes s težavo najdemo lino v zvoniku, na kateri ni mreže, ki je namenjena preprečevanju dostopa golobom. Mreže onemogočajo gnezdenje tudi drugim redkejšim ali ogroženim vrstam ptic, kot so pegasta sova, kavka in postovka.



foto: Tomaž Mihelič



foto: Aleksander Remškar

Po naključnem pogovoru z radovljiškim župnikom smo izvedeli, da je do leta 2000 postovka gneznila tudi v eni izmed stranskih lin zvonika, da pa so lino po gnezditvi zaprli. Da bi ji omogočili gnezdenje tudi v naprej, smo pregovorili župnika, da bi mreže na linah predstavili na notranjo stran zidov. Debeli cerkveni zidovi namreč omogočajo, da tako nastane skoraj meter globoka gnezdilna polica. Našo zamisel so odlično izpeljali radovljiški skavti. Ni pa ostalo samo pri eni lini in prestativni mreži. Zadnjo stranico so na dnu zaprli tudi z deskami, pred njih pa nasuli drobnega peska. Tako je nastala idealna gnezdilna polica. In postovki sta jo z veseljem uporabili. Po pripovedi skavtov sta že prvo pomlad iz nje speljali svoj zarod. Sprva nezaželeni postovki so očitno danes priljubljene stanovalke radovljiškega zvonika. T.M.

KOŠARE ZA MALO UHARICO

Na sestanku ljubljanske sekcije, smo ob pripravljanju plana dela za prvo četrtletje 2003 hitro prišli do dogovora, da bomo uresničili zamisel o postavitvi gnezdilnih košar za malo uharico. Ideja je dala idejo in nastal je cel mali projekt. Prva naloga je bila, da spletemo gnezdilnice. Materiala za izdelavo je bilo dovolj na "naši" parceli v Vrbovskih talih. Korist je bila celo dvojna, saj smo z nabiranjem vrbovih šib očistili del zaraščajočega se travnika. Rečeno, storjeno. Šibja, ki smo ga narezali, je bilo za pol Ivanove garaže. Ivan je nastavljal osnove za šest gnezdilnic. Finale prvega dela projekta je uspešno potekal v DOPPS-ovih prostorih na Žibertovi 1. Udeležba je bila več kot zadovoljiva. Vzpodbudno je bilo predvsem to, da je poleg starih mačkov pletlo košare tudi kar precej mladih novincev. Celo dva mala polulančka sta pripeljala mamico v pletarsko šolo. Ivan je sem in tja sicer kaj malega popravil, vendar smo na koncu vsi pridobili mojstrsko diplomu iz pletenja košar.

V projektu imamo predvidenih še kar nekaj akcij. Spomladi nas bo na predavanju o mali uharici poučil dr. Davorin Tome. Njegove izkušnje bomo uporabili pri iskanju ustreznega mesta za postavitev gnezdilnic. Ker male uharice gnezdiijo zelo zgodaj, bomo morali to

storiti že kar koncem januarja ali na začetku februarja. Seveda nas zanima uspešnost takšnega pristopa, zato bo vsaka gnezdilnica dobila po dva ali več "skrbnikov". Njihova naloga bo, da bodo nemoteče spremljali dogajanja v gnezdu in njihovi okolici. Kaj vse je potrebno upoštevati pri tem delu nas bodo poučili iz DOPPS-ove "centrale".

Vsi, ki so sodelovali na delavnici, so bili nad svojimi izdelki navdušeni, nekateri bi se v košare kar naselili! Ena od udeleženk je to celo poskusila - bilo je malce pretesno, iz košare ji je namreč štrlelo vse, razen glave! V.H.

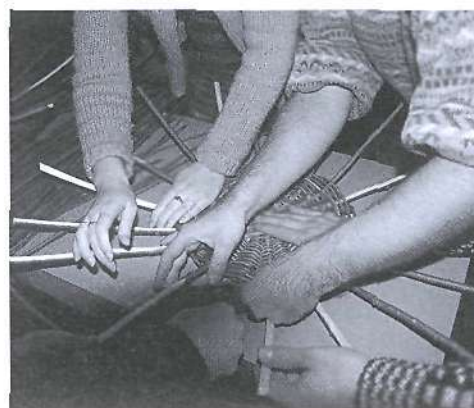


foto: Voljko Haučiček

novice

NA GORENJSKEM RAZVESELJIV OBISK DRUŠTVENIH PREDAVANJ

Paleta društvenih predavanj, se je razširila tudi na Gorenjsko. Poleg Ljubljane, Maribora, Celja, Kopra in Cerknice se od oktobra 2002 predavanja vrstijo tudi v Radovljici. Prostore nam je prijazno odstopila Knjižnica Antona Tomaža Linharta. Že na prvih dveh predavanjih se je zbralo skupaj 125 udeležencev. V prvem je Tomaž Mihelič podal osnovno sliko ptic na Gorenjskem, tako iz okolice naselij in sadovnjakov kot gozda, drevesne meje in visokogorja. V drugem predavanju pa je dr. Tomi Trilar prikazal skrivnostni svet ptičjega oglašanja. S svojimi posnetki vrhunske kvalitete je navdušil tako poznavalce, kot začetnike. Obakrat se je predavanje nadaljevalo s sproščenim razgovorom in številnimi vprašanji, poslušalci pa so pohvalili tudi tematiko, ki se dotika predvsem ptic, ki živijo na Gorenjskem kot teme, ki je bila v preteklosti redko predstavljena. T.M.

PONOVNA OŽIVITEV LJUBLJANSKE SEKCIJE DOPPS

Vsi člani društva iz Ljubljane in okolice verjetno že veste, da je bila konec novembra iz pepela ponovno oživiljena Ljubljanska sekcija DOPPS. Za tiste, ki ste to novico do danes preslišali, pa par besed o vsej stvari. Vse se je začelo z občasnimi druženji na Žibertovi 1 v Ljubljani. Ti četrtkovi večeri so z malo reklame bolj zaživel in ideja o sekciji ni bila več tako zelo nesmiselna. Z malo volje in truda smo sestavili načrt dela (akcije, izleti, predavanja) Ljubljanske sekcije DOPPS, ki naj bi bil bolj namenjen prebivalcem ljubljanske regije, vendar ste na vse aktivnosti vabljeni vsi. Za vse dodatne natančnejše informacije o naših akcijah ne oklevajte poklicati koordinatorje akcij ali vodje izletov!!! Ž.I.R.

ENERGIJA VETRA NA PTICAM PRIJAZEN NAČIN

Pri sonaravni rabi energijskih virov so vetrne elektrarne lahko ena od možnosti. Na podlagi številnih raziskav so se pokazali njihovi negativni učinki na ptice zaradi trkov, izgube bivališč, motenj... Negativni vplivi so lahko različno veliki in raznovrstni. Občutijo jih lahko številne vrste. Od majhnih ptic pevk, do velikih ujed. Ogrožene so lahko gnezdilke na posameznih območjih, ali pa vrste, ki območja preletavajo v času selitve. V Sloveniji so se v preteklem času že pokazali interesi za postavitev vetrnih elektrarn na več območjih, mnenja o njihovem vplivu na naravo pa so bila zelo različna. To izpričuje nujnost izdelave enotnih metodologij za presojo vplivov na naravo, ki jih s seboj prinese tovrstni poseg. V društvu smo na podlagi javnega naročila Agencije RS za okolje (Ministrstvo za okolje, prostor in energijo) pripravili metodologijo presoje vplivov vetrnih elektrarn na ptice. V njej so zbrane vrste vplivov, ki jih imajo vetrne elektrarne na avifavno, metodologija zbiranja in interpretacije ornitoloških podatkov ter izvedbeni koraki. T. M.



foto: Tomaž Mihelič

V Novicah so pisali:
Vojko Havliček, Leon Kebe,
Tomaž Mihelič, Mateja Nose,
Nevenka Pfajfar, Žiga Iztok
Remec
Novice ureja Tomaž Mihelič

PREDSTAVITEV DOPPS NA SEJMU NARAVA ZDRAVJE



foto: Tomaž Mihelič

Sejem Narava zdravje na Ljubljanskem razstavišču privabi vsako leto med deset in petnajst tisoč obiskovalcev. Ker se nam je zdelo, da je to primerna priložnost za predstavitev delovanja našega društva širši javnosti, smo v hali C postavili stojnico. Na razstavnem prostoru smo postavili razstavo o Ljubljanskem barju in pripravili multimedijško predstavitev v kateri so bile zajete vse dejavnosti našega društva. Razgibana in slikovita predstavitev, podkrepljena z zvoki ptičjega petja je privabljala obiskovalce na našo stojnico. Obiskovalcem so bile na voljo publikacije, ki predstavljajo naše posamezne dejavnosti. Na razstavnem prostoru sta bila vedno vsaj dva naša člana, ki sta odgovarjala na vprašanja obiskovalcev v zvezi z delovanjem društva ali pticami nasploh. Največ zanimanja in vprašanj med obiskovalci je bilo na temo krmljenja ptic. Sledilo je vprašanje o izdelovanju in postavitvi gnezdilnic za ptice. Veliko zanimanje je bilo tudi za predstavitev bodočega DOPPS-ovega rezervata na Ljubljanskem barju. Predstavitev DOPPS na sejmu je bila zelo uspešna, saj ocenjujemo da je naš prostor obiskalo in se tako seznanilo z našim delom najmanj štiri tisoč ljudi. Na tem mestu gre zahvala Gospodarskemu razstavišču, ki nam je omogočilo brezplačen najem razstavnega prostora. L.K.

Vabilo na letno skupščino DOPPS

sobota, 22.03.2003

ob 14 uri

Modri salon
Grand hotela Union,
Miklošičeva cesta 1, Ljubljana

PREDLAGANI DNEVNI RED:

Začetek ob 14 uri

- Otvoritev in pozdrav
- Poročilo o delu društva
- Letno finančno poročilo
- Poročilo nadzornega odbora
- Načrt dela 2003

odmor

- Predstavitve iz dela naših članov
- Podelitev priznanja Aviana
- Podelitev priznanja Zlati legat
- Potopisno predavanje

Zaključek bo predvidoma ob 18 uri.

generalni sponzor
DOPPS



GRAND HOTEL UNION D.O.O.
Miklošičeva 1, Ljubljana, Slovenija

Peter Trontelj

dr. Peter Trontelj, predsednik DOPPS

Program DOPPS-a februar - marec 2003

Predavanja

kraj: **Zavod za zdravstveno varstvo Celje, Ipavčeva ulica 18, Celje**

termin: **tretji torek v mesecu**

čas: **ob 18. uri**

• **18. februar 2003 Jakob Smole: Donji Miholjac**

Ogromni ribniški kompleks v Donjem Miholjcu na Hrvaškem je eno najpomembnejših gnezdišč svetovno ogrožene kostanjevke. Poleg kostanjevke so ribniki znani tudi po velikih kolonijah drugih močvirskih ptic.

• **18. marec 2003 Dominik Bombek: Veliki srakoper**

Z velikim srakoperjem se pri nas srečamo v glavnem pozimi, ko tukaj prezimujejo. Z ekologijo in razširjenostjo te zanimive ptice nas bo seznanil Dominik, ki se z velikim srakoperjem zadnje čase raziskovalno ukvarja.

kraj: **Pedagoška fakulteta, Koroška cesta 160, Maribor**
predavalnica: **0.103**

termin: **praviloma prva sreda v mesecu**

čas: **ob 18. uri**

• **5. marec 2003 Michael Tiefenbach: Zlatovranka**

Priznan avstrijski ornitolog nam bo predstavil rezultate večletnih raziskav zlatovranke v sosednji Avstriji. Predavanje bo za slovenske ornitologe vsekakor zanimivo, saj je zlatovranka v Sloveniji na pragu izumrtja. Poskrbljeno bo za prevod.

kraj: **Gimnazija Moste, Zaloška 49, Ljubljana**

termin: **praviloma prvi in tretji četrtek v mesecu**

čas: **ob 19. uri**

• **20. februar 2003 Urša Koce: Mali deževnik**

Mali deževnik je vrsta, ki je marsikje v Sloveniji izgubila svoja gnezdišča zaradi melioracij rek. Ker pa je tudi dokaj prilagodljiv je naselil nekatere antropogene habitate, kot so gramoznice. Več o malem deževniku bomo izvedeli na predavanju.

• **6. marec 2003 Žiga Iztok Remec: Veliki škurh na Ljubljanskem barju**

Veliki škurh pogosto nastopa kot simbol Ljubljanskega barja. To je tudi njegovo najpomembnejše gnezdišče v Sloveniji. Na vprašanja koliko velikih škurhov še gnezdi na Barju, kaj jih ogroža in kakšni so izgledi zanj

v prihodnje nam bo odgovoril biolog, ki se v zadnjem času raziskovalno ukvarja s to ptico.

• **27. marec 2003 Katarina Aleš: Priba na Ljubljanskem barju**

Tudi pribra je ptica, ki jo ogroža intenzivno kmetijstvo. Nekdanja gnezdilka travnikov danes gnezdi pretežno v kulturni stepi, njenem suboptimalnem bivališču. Na predavanju se bomo seznanili z rezultati novejših raziskav pribre na Ljubljanskem barju in izvedeli koliko jih sploh še gnezdi na Barju.

kraj: **dvorana pod Ljubljansko banko v Cerknici, Cesta 4. maja 16, Cerknica**

termin: **praviloma tretji četrtek v mesecu**

čas: **ob 19. uri**

• **20. februar 2003 Maja Zagmeister: Netopirji Slovenije**

Poznavalka netopirjev iz Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev nam bo predstavila način življenja, ekološke zahteve in razširjenost netopirjev pri nas.

• **20. marec 2003 Katarina Denac: Ljubljansko barje**

Kljub množici uničevalnih posegov, ki so Barje že prizadeli, je to še vedno naše najpomembnejše gnezdišče travniških ptic. Obsežni močvirni travniki so njegovo največje naravno bogastvo v mednarodnem in državnem merilu. Na predavanju bo tekla beseda o tem bogastvu, kot tudi o vzrokih za njegovo ogrožanje.

kraj: **KŠOK (Klub študentov občine Koper), Cankarjeva ulica 9a, Koper**

termin: **drugi četrtek v mesecu**

čas: **ob 18. uri**

• **13. marec 2003 Borut Rubinič: Pelješac**

Favna in flora polotoka Pelješca v južni Dalmaciji je za slovenske razmere že prava eksotika. Tam se srečamo s španskimi kupčarji, kraguljimi orli, šakali, mufloni ipd. Živalstvo in druge znamenitosti tega območja nam bo predstavil njegov dober poznavalec.

kraj: **Knjižnica Antona Tomaža Linhart, Gornjska cesta 27, Radovljica**

termin: **tretja sreda v mesecu**

čas: **ob 17. uri**

• **19. februar 2003 Tomaž Mihelič: Pomoč pticam**

DRUŠTVENI IZLETI IN PREDAVANJA

Vsak posameznik lahko z majhnimi dejanji veliko prispeva k ohranjanju in varovanju ptic. Kako na pravilen način pomagamo pticam bomo izvedeli na predavanju.

• 19. marec 2003 Maja Zagmeister: Netopirji Slovenije

Poznavalka netopirjev iz Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev nam bo predstavila način življenja, ekološke zahteve in razširjenost netopirjev pri nas.

Izleti

Vse dodatne informacije o izletih dobite v pisarni društva na telefonu 01 544 12 30 ali pri vodji.

• 15. februar 2003 Tivoli: Dare Fekonja

Mestni parki so prave oaze življenja. Tudi Tivoli ni izjema. Ker je opazovanje ptic tukaj dokaj enostavno je obisk parka posebej primeren za ornitologe začetnike in otroke. Zborna mesto je ob 9. uri pred zastekljenim rastlinjakom v Tivoliju (v neposredni bližini ribnika v parku).

• 22. marec 2003 Pokljuka: Ivan Kogovšek (041 777-219), Jošt Stergaršek (040 226-789), Žiga Iztok Remec (031 718-232)

Izlet na Pokljuko je izvrstna priložnost za vse tiste, ki se želite seznaniti s pticami submontanskega pasu. Pokljuka je že območje malega skovika in koconogega čuka.

• 29. marec 2003 Medvedce: Matjaž Kerček

Vodni zadrževalnik Medvedce je ornitologom dobro znano območje. Čezenj vodi mogočen selitveni koridor ptic in prav zanimivim pomladanskim selivkam se nadejamo na tem izletu.

Akcije

Za sodelovanje pri akcijah se je potrebno predhodno dogovoriti s koordinatorjem zaradi lažje organizacije.

• 29. marec 2003 Čiščenje stene za vodomca na Ljubljani. Koordinator je Jošt Stergaršek (040 226-789). Pomanjkanje primernih gnezdišč je eden glavnih vzrokov za ogroženost vodomca. Praviloma zelo hitro zasede umetno izdelane gnezditvene stene.



GRAND HOTEL UNION D.D.

Miklošičeva 1, Ljubljana, Slovenija

NOVO v restavraciji Smrekarjev hram!

Nova izvirna ponudba jedi. Širok izbor vin.
Prijeten **ambient.** Možna rezervacija **separejev.**

Restavracija, je idealna za **POSLOVNA KOSILA**,
kar je še en razlog več, da pridete in se pustite
razvijati našim odličnim kuharskim mojstrom.

Za vse večerne ptice pa smo pripravili
pestro izbiro **VEČERIJ.**

Restavracija Smrekarjev hram
Nazorjeva ulica 2, 1000 Ljubljana

Informacije in rezervacije:
Tel: 01 308 1975, fax: 01 308 1015



Odprto od
ponedeljka do petka, od 12.00 do 23.00 ure.

Vljudno vabljeni!

Še niste član DOPPS-a in bi to radi postali?

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS-BirdLife Slovenija) je ena največjih in najstarejših nevladnih naravovarstvenih organizacij v Sloveniji. Namen delovanja društva je varovanje ptic in njihovih habitatov z raziskavami, naravovarstvenimi aktivnostmi, popularizacijo ornitologije, publicistično in izobraževalno dejavnostjo ter sodelovanjem z drugimi nevladnimi organizacijami in vladnimi službami.

Zakaj postati član DOPPS-a in kaj Vam to prinaša?

- S tem neposredno prispevate k povečanju družbene veljave varstva ptic in narave in k ohranjanju našega naravnega bogastva.
- Možnost vključevanja v ornitološke in naravovarstvene projekte in dobro obveščenost na tem področju.
- Brezplačno udeležbo na številnih predavanjih in izletih.
- Prijetno druženje z drugimi ljubitelji ptic in narave.
- Redno brezplačno prejemanje revije Svet ptic prve slovenske poljudne barvne revije o pticah.
- Vodilno slovensko ornitološko revijo *Acrocephalus* kot član DOPPS-a prejimate po simbolični ceni 1.000 tolarjev za letnik.

Torej, če še niste član DOPPS-a in bi to radi postali, nam izpolnjeno in podpisano pristopno izjavo vrnite na naslov:

DOPPS, p.p. 2722, 1001 Ljubljana.

Dodatna pojasnila pri izpolnjevanju obrazca:

1. Dodiplomski študenti in brezposelne osebe naj priložijo kopijo potrdila o šolanju oz. brezposelnosti.
2. Donacijo lahko uveljavljate kot olajšavo pri napovedi dohodnine.
3. Plačilo članarine preko trajnega naloga je zaenkrat mogoče, če imate tekoči račun odprt pri Novi ljubljanski banki, SKB banki, Novi KBM (razen za Področje Nova Gorica) ali Banki Domžale. V primeru izbire takega načina plačevanja vam bomo poslali obrazec »Pooblastilo za otvoritev trajnega naloga na tekočem računu«, na podlagi katerega bomo uredili vse potrebno za otvoritev trajnega naloga in plačilo članarine. Vse, ki boste članarino plačevali s trajnikom, čaka tudi darilo: kapa ali majica z DOPPS-ovim znakom.
4. Vpišite ime in priimek člana, ki Vam je pomagal pri včlanitvi v DOPPS. V skladu z zakonom o društvih mora ob včlanitvi mladoletne osebe, mlajše od 15 let, pristopno izjavo podpisati njegov zakoniti zastopnik.

PRISTOPNA IZJAVA

za pridobitev članstva v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

Ime in priimek: _____ Naslov in pošta: _____

Datum rojstva: _____ Tel.GSM: _____ E-pošta: _____

Družinski člani: (vpišite ime, priimek in datum rojstva ter naslov, če se razlikuje od nosilca)

1. _____
2. _____
3. _____

Želim se včlaniti v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije in s tem podpirati prizadevanja za ohranitev naše narave in ptic. Izbiram naslednji tip članarine:

Tip članarine	z revijo <i>Acrocephalus</i>	brez revije <i>Acrocephalus</i>
1. POLNA (odrasli člani)	☐ 6.400 SIT	☐ 5.400 SIT
2. ZNIŽANA (mladi do 20. leta, dodiplomski študenti in brezposelni) ¹	☐ 4.300 SIT	☐ 3.200 SIT
3. DRUŽINSKA	☐ 7.500 SIT	☐ 6.500 SIT
4. PODPORNİ ČLANI	☐ 25.000 SIT ali več	

Dodatno število brezplačnih izvodov Sveta ptic za družinske člane (samo za tip članarine 3 in 4): _____

Dodatno število revije *Acrocephalus* po ceni 1.000 SIT za člane (samo za tip članarine 3 in 4): _____

DONACIJA ²: _____ SIT

SKUPAJ ZA PLAČILO: _____ SIT

Način plačila: ☐ s položnico ☐ s trajnim nalogom na tekočem računu ³ (izberite darilo)

Darilo pri plačilu s trajnim nalogom: ☐ kapa ☐ majca (št. _____)

Včlanil me je ⁴: _____

Kraj in datum: _____, _____ . Podpis: _____

Povabilo članom

Se tudi Vaši prijatelji, sorodniki in znanci zanimajo za ptice ali varstvo narave? Bi se radi skupaj z Vami udeleževali predavanj in izletov? Povabite jih, naj se včlanijo v DOPPS. Vaš trud bomo nagraditi. Vsak član, ki bo pridobil dva nova člana, bo dobil simbolično nagrado kapo z DOPPS-ovim znakom. Na koncu leta bomo tri najbolj uspešne pri pridobivanju novih članov še dodatno nagradili. Čaka Vas prijetno presenečenje, za katerega se je vredno potruditi!

Opazovanje gosi na Ormoškem jezeru

Luka Božič

Čepprav se je zima že krepko prevesila v drugo polovico, bodo nekateri zimski gostje ostali z nami še kar nekaj časa, vsaj tam do začetka marca. V mrzlih zimskih dnevih so največje pozornosti številnih ljubiteljskih ornitologov deležne nezamrznjene vodne površine, ki ponujajo udobno in razmeroma enostavno, predvsem pa zanimivo opazovanje ptic. Na takšno opazovanje se lahko mirno podamo šele po kosilu in ga na primer združimo s prijetnim nedeljskim popoldanskim sprehodom. Vendar obstajajo tudi ptice, za katere moramo čas in kraj opazovanja skrbneje izbrati, če želimo biti uspešni. Mednje sodijo tudi gosi, zimske obiskovalke z daljnega, arktičnega severa.

Manjše jate različnih vrst gosi lahko naključno opazujemo marsikje po Sloveniji, največkrat v severovzhodnem delu države. Vendar so to večinoma le bežna opazovanja visoko nad nami letelih osebkov, katerih natančna identiteta pogosto ostane neznanka.

Edina lokaliteta v Sloveniji, kjer lahko v zimskem času z veliko verjetnostjo pričakujemo večje število gosi, je Ormoško jezero. Normalno so gosi tukaj prisotne med koncem oktobra in koncem februarja. Gosi na Ormoškem jezeru le prenočujejo in običajno kmalu po svitu odletijo proti oddaljenim prehranjevališčem na Madžarskem v SV smeri. To pomeni, da moramo biti ob jezeru najkasneje ob 7. uri (februarja raje še kakšnih 15 minut prej), sicer lahko gosi zamudimo. Odhodi glavnega dela jate gosi z jezera so bili v zadnjih letih najpogostejše med 7.15 in 8.30. Gosi se vrnejo na jezero zvečer, ko opazovanje zaradi teme ni več možno. Jata gosi se običajno zadržuje v srednjem delu jezera, včasih pa tudi na začetnem. V prvem primeru je najboljša točka za opazovanje izhod na nasip takoj za večjim pasom vrbovja vzdolž jezerskega brega, v drugem pa ornitološka opazovalnica na začetku jezera.

Gosi so zaradi pogostega streljanja zelo plašne, zato moramo biti pri gibanju po nasipu jezera zelo previdni. Še bolje je, če ostanemo ves čas opazovanja skriti za nasipom. Zaradi velike oddaljenosti je obvezen pripomoček pri opazovanju gosi na Ormoškem jezeru teleskop. V zgodnjih jutranjih urah tudi svetlobne razmere niso takšne kot čez dan, zato je potrebnih pri določevanju gosi kar nekaj izkušenj. Glavnino jate vedno sestavljajo njivske gosi *Anser fabalis*, med katerimi lahko opazimo zelo različno število beločelih gosi *A. albifrons*. Število prvih lahko v najboljših dneh doseže nekaj tisoč, slednjih pa nekaj sto osebkov. V jutranji poltemi najlažje ločimo beločele gosi od njivskih vrstnic po značilni beli lisi na čelu, nekoliko kasneje, po

sončnem vzhodu, pa še po svetlih kljunih, ki so popolnoma brez vsakršne črnine. Občasno so v jati prisotne tudi posamezne sive gosi *Anser anser*.

Najbolj spektakularen dogodek, ki je povezan z opazovanjem gosi na Ormoškem jezeru je vsekakor hkraten jutranji odhod številne jate. Leteči klini gosi z oranžnim vzhajajočim soncem v ozadju oblikujejo enega od najlepših naravnih prizorov pri nas. Prizor, ki je pravi magnet tudi za naravoslovne fotografe. In kako veste, kdaj pripraviti fotoaparati? Poprej zaspane gosi postanejo nekaj minut pred odhodom nemirne, plavajo sem ter tja in se pričnejo vedno pogostejše in glasnejše oglašati. Sam odhod poteka ob nenehnem in zelo glasnem oglašanju.

In še zadnji nasvet - negibno čepenje za nasipom jezera ob sončnem vzhodu sredi zime, je lahko zelo naporno za prste na nogah in rokah ter druge štrleče dele telesa, zato topla oblačila nikakor ne bodo odveč.

Gosi so podobno kot ostale prezimujoče vrste ptic na Ormoškem jezeru zadnja leta podvržene vse hujšemu pritisku divjaško razpoloženih italijanskih lovcev in njihovih hrvaških kolegov. Nekajkrat se je zgodilo, da je bila jata gosi v decembru in januarju popolnoma razbita. Zaradi tega priporočam obisk jezera po 15. januarju oziroma v februarju, ko se na hrvaškem načeloma konča lovna sezona.



Foto: Slavko Polak
Siva gos *Anser anser*.

Poročilo Evropskega dneva opazovanja ptic

»European Birdwatch 2002«



Damijan Denac

V okviru Evropskega dneva opazovanja ptic smo na DOPPS-u organizirali 8 izletov in postavitev stojnic. Vse načrtovane izlete in postavitve stojnic smo tudi izvedli.

Tabela 1: Organizirani izleti ob Evropskem dnevu opazovanja ptic.

Kraj izleta	Število udeležencev	število opazovanih vrst	Število opazovanih ptic	Tri najzanimivejše vrste
Sava pri Tomačevem	8	45	400	čapljica, vodomec, mali krivokljun
Gajševsko jezero	3	29	1400	kostanjevka, žvižgavka, zelena žolna
Goriške opekarne	11	14	160	mala bela čaplja, krehelj, krokar
Cerkniško jezero	35	40	500	belorepec, kmečka lastovka, kozica
Ljubljansko barje	24	34	563	veliki srakoper, škrjančar, cikolt
Medvedce	11	51	1000	belorepec, škrjančar, duplar
spodnja Sava	7	44	650	mala uharica, veliki srakoper, žvižgavka
Škocjanski zatok	18	45	750	črni hudournik, pegasta sova, ribji orel
Skupaj	117	302	5423	

Tabela 2: Organizirane stojnice ob Evropskem dnevu opazovanja ptic.

	Maribor	Celje	Ljubljana
Število obiskovalcev	110	90	116

Vse prireditve so se odvijale tekoče, brez zapletov. Novost je bila stojnica v Celju. Pridobili smo veliko novih članov, prav vse obiskovalce na stojnicah in izletih smo obvestili o delu DOPPS-a, o pticah ter naših naravovarstvenih prizadevanjih v Sloveniji. Ljudem smo razdelili veliko društvenega materiala (revije Svet ptic in zloženke), da bi bili bolj obveščeni. O dogodku smo poročali tudi v medijih, skupaj smo imeli več kot pet objav, med katerimi si posebno pozornost zasluži velika objava na prvi strani Večera.

Po številu udeležencev je bil letošnji Evropski dan opazovanja ptic najbolje obiskan v vsej zgodovini teh prireditev pri nas. Ker je glavni namen dogodka predstavitev ptic in našega delovanja širši javnosti, ga lahko označimo kot najuspešnejšega doslej.

Pri izvedbi projekta je sodelovalo veliko prostovoljcev, ki so s svojim delom poskrbeli, za kvalitetno vodenje izletov in obveščanje ljudi na stojnicah. Prostovoljci so bili: Paul Beaulieu, Luka Božič, Damijan Denac, Dare Fekonja, Jernej Figelj, Matjaž Kerček, Dušan Klenovšek, Brane Koren, Borut Mozetič, Mateja Nose, Primož Sedminek, Janez Senegačnik, Jakob Smole, Željko Šalamun, Aleš Tomažič in Eva Vukelič. Vsem se za trud prisrčno zahvaljujemo. Posebej se zahvaljujemo tudi vsem obiskovalcem izletov in ornitologom, ki so pomagali vodjem in so prostovoljno prevzeli tudi del izobraževalne vloge.

Tabela 3: Primerjava zadnjih treh let organiziranih opazovanj ptic.

	Leto 2000	Leto 2001	Leto 2002	Skupaj
Izleti	9	9	8	26
Stojnice	1	2	3	6
Število udeležencev	71	358	433	862
Število opazovanih vrst	ni podatka	101	100	
Število opazovanih ptic	9000	10777	5500	25277

Priba

Katarina Aleš

S svojim temperamentom in odločnostjo je priba neustrašna, kadar brani svoj teritorij.

Že od daleč prepoznamo njen let, poln nenavadnih akrobacij, vragolij in očarljivo globokih zamahov, ki spominjajo na let metulja. Oglašanje je značilno in spominja na zvok ob stisku plastične igračke.

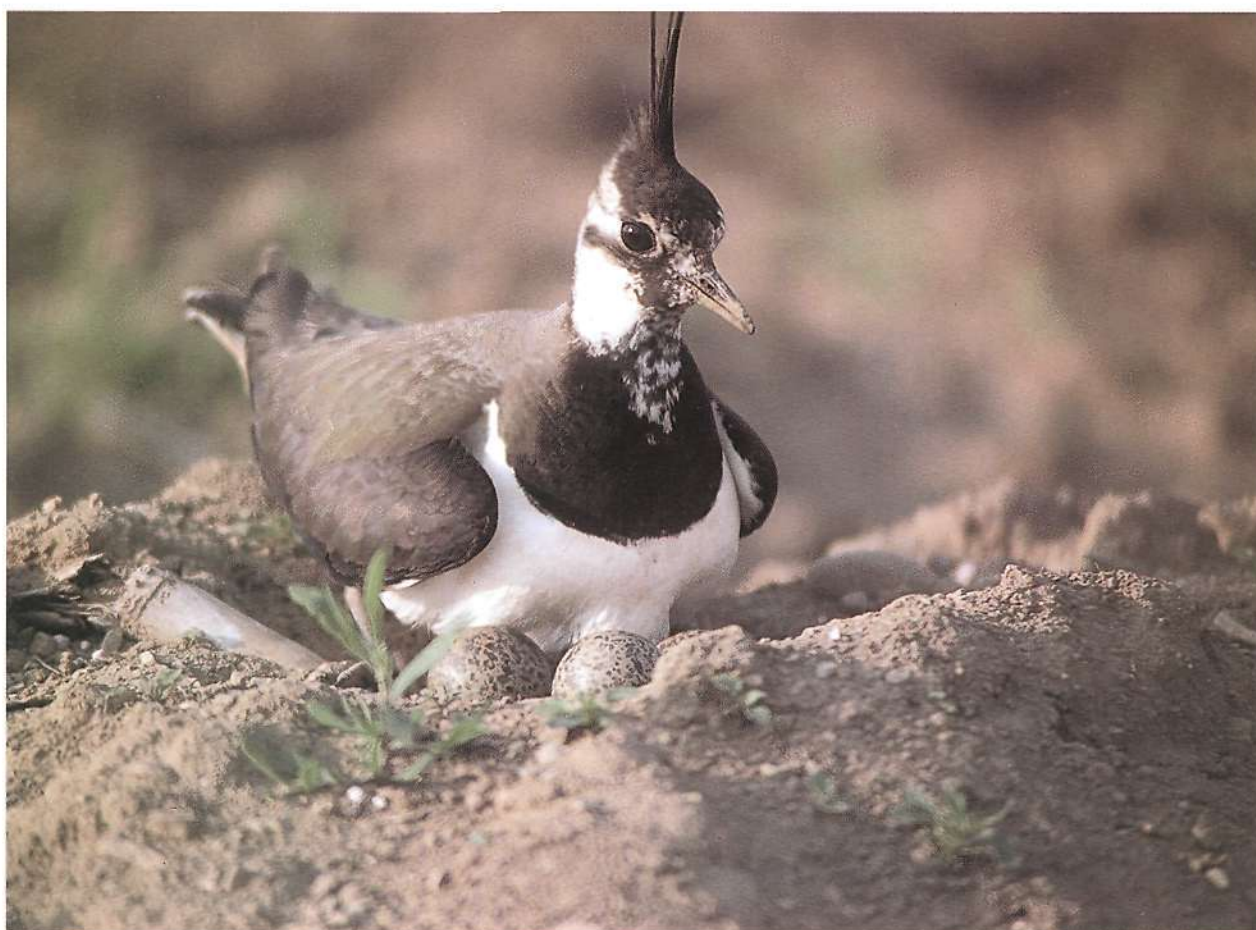


foto: Tomi Trlar

Samica pribe *Vanellus vanellus* na gnezdu.

Priba *Vanellus vanellus* spada v red pobreznikov Charadriiformes, in sicer v eno izmed mnogih pobrezniških družin, to je med deževnike Charadriidae.

Iz rodu prib *Vanellus* poznamo 23 vrst, od teh jih v zahodni Palearktiki živi 6: ostrogasta priba *Vanellus spinosus*, črnoglava priba *Vanellus tectus*, indijska priba *Vanellus indicus*, stepska priba *Vanellus gregarius*, belorepa priba *Vanellus leucurus* in priba. Slednja gnezdi tudi pri nas in je v Evropi splošno razširjena, le na skrajnem severu in jugu celine ne gnezdi. V Sloveniji je najpogostejša na severovzhodu, najdemo pa jo tudi v nižinskih predelih

osrednje Slovenije (Ljubljansko barje, Sorško polje) in na Cerkniškem jezeru. Prezimovališča so glede na podnebje lahko precej različna, vendar se letna izoterma nikjer ne spusti pod 3°C. Pri nas redno prezimuje le ob obali, v solinskih in brakičnih predelih. V Sečoveljskih solinah jih vsako zimo prezimuje nekaj deset.

Razlika med spoloma se sezonsko spreminja. Najlepše samca in samico razlikujemo v gnezditvenem obdobju. Črnina se pri samcih neprekinjeno nadaljuje od vratu, čez del obraza, ob kljunu in se zaključi s črno čopko, pri samicah pa je črnina na vratu prekinjena z belimi lisami. V letu imajo

PRIBA

samice ožje konce kril. Lica so bela z razmeroma velikim, črnim očesom in črno črto, ki poteka pod njimi.

Z gnezdenjem začne marca na odprtih ravninah, v manjših kolonijah. Prebivališča izbira v nižinskih predelih na različnih travnikih, neobdelanih in obdelanih površinah (njive, polja). V višjih legah jo najdemo do nadmorske višine 500 m. Klasično prebivališče pribe so močvirni travniki, katere pokriva šašje in stožkovje in jih v Sloveniji najdemo le še na Cerkniškem jezeru. V ostalih delih Slovenije večinoma gnezdi v kulturni stepi. Na neobdelanih travnatih predelih je pomembna raznolikost rastja (šašje, stožkovje) in neraven teren, kjer so ptice in njihova gnezda manj očitna za zračne plenilce. Stopnja uplenjenih zarodov se zmanjšuje tudi z večanjem števila gnezdečih prib na površini. Kolonija gnezdečih prib vsebuje 3 do 10 parov v oddaljenosti vsaj 50 m in ne več kot 6 parov na 1 ha. Gostota je odvisna od razpoložljivih virov hrane.

Na začetku paritvene sezone se samci razpršijo po teritorijih, samice pa ostanejo v jati še tri tedne in intenzivno pridobivajo na teži, ki je potrebna za uspešno tvorbo jajc. Gnezditveno območje služi dvorjenju, gnezdenju ter prehranjevanju odraslih in mladičev. Gnezdo je preprosta kotanja v tleh, postlana s suho travo. V gnezdu ležijo štiri jajca hruškaste oblike s koničastim koncem, obrnjenim proti sredini. Mladiči so begavci, to pomeni, da kmalu po izvalitvi zapustijo gnezdo. Izvalijo se vsi hkrati, kar samica regulira tako, da z valitvijo prične šele, ko je leglo polno.

Priba je spretna letalka. V obdobju gnezdenja je par vezan na teritorij, od koder predvsem samec odganja morebitne plenilce in druge samce. V območnem spreletavanju, s katerim izraža teritorialnost, izvede več »vrst« let. Ob vzletu dela globoke zamahe, kar spominja na let metulja, nato hipoma poveča hitrost in leti izmenjaje na enem in drugem boku, sledi strm dvig v polni hitrosti in značilno oglašanje, nato zajadra in se vrtoglavo spusti navpično proti tlu. Tik nad tlemi lahko ponovi let na enem in drugem boku ali pa razprostre peruti in izravna let, se preneha oglašati in pristane. Ob letu na boku perje v stiku z zrakom proizvaja slišen rezek zvok. Oglašanje je razvito kot paleta različnih klicev. V kombinaciji s telesno mimiko si s klici dvorijo, odganjajo morebitne plenilce zaroda in druge samce ter opozarjajo in vodijo mladiče prek ovir. Običajno svoje namere poudarijo z izraznimi elementi v letu.

Zarod prib ogrožajo talni (jež, kune) in zračni plenilci (vrane, galebi). Glede na vrsto plenilca samec izvaja talni ali zračni alarm. Talni alarm je drugačen, ko so v gnezdu



foto: Katarina Denac

Pribino življenjsko okolje so odprte ravnice.

jajca ali begavci. V zračnem alarmu in preganjanju potencialnega plenilca sodeluje več samcev iste kolonije in se ne spreminja glede na stanje zaroda.

Možnosti preživetja begavcev zmanjšuje pomladansko hladno in deževno vreme, ki podaljša obdobje valjenja in s tem vpliva na čas, ki ga imajo na voljo za hranjenje, in na količino razpoložljive hrane. Kadar je pomlad deževna in se pozno ogreje, je za begavce izgubljenega veliko pomembnega časa. Tudi človekovo delovanje je pomemben dejavnik, ki vpliva na gnezditveni uspeh. Obsipavanje poljščin, škropljenje s herbicidi, oranje njiv in branje uničuje gnezda, poškoduje ali pobije begavce, posredno pa negativno vpliva na raznovrstnost in gostoto talnih žuželk, ki predstavljajo velik del pribine prehrane.

Zintenzifikacijo kmetijstva in krčenjem klasičnih prebivališč prib vse težje uspešno vzredi svoj zarod. Posledično ne vzgoji dovolj mladičev za ohranjanje stabilne populacije. Po vsej Evropi v zadnjih letih beležijo velik upad števila gnezdečih ptic, povezan s posledicami sprememb habitata. V Sloveniji, na Ljubljanskem barju se je populacija v zadnjih desetih letih zmanjšala za zaskrbljujoči dve tretjini. Kljub temu je ne uvrščamo na rdeči seznam, saj je populacija v SV Sloveniji še vedno dovolj velika in uspešna. ■ ■ ■

Drava med Markovci in Borlom

Jakob Smole



foto: Borut Štumberger

Stara struga reke Drave. Prodišča in sipine - izkaz življenja polne reke.

Uvod

Drava se nad Ptujem približa Halozam in se nato vije pod njimi vse do slovensko-hrvaške meje. Loka, svet ob rečni strugi, je ponekod še kar dobro ohranjena, velik del pa je spremenjen v intenzivno obdelana polja. Človek je loko v Šturmovcih in Muretinskih talih preoblikoval v edinstveno kulturno krajino, ki pa zaradi opuščanja rabe zemljišč na eni in intenzifikaciji na drugi strani nezadržno izginja.

Dostop

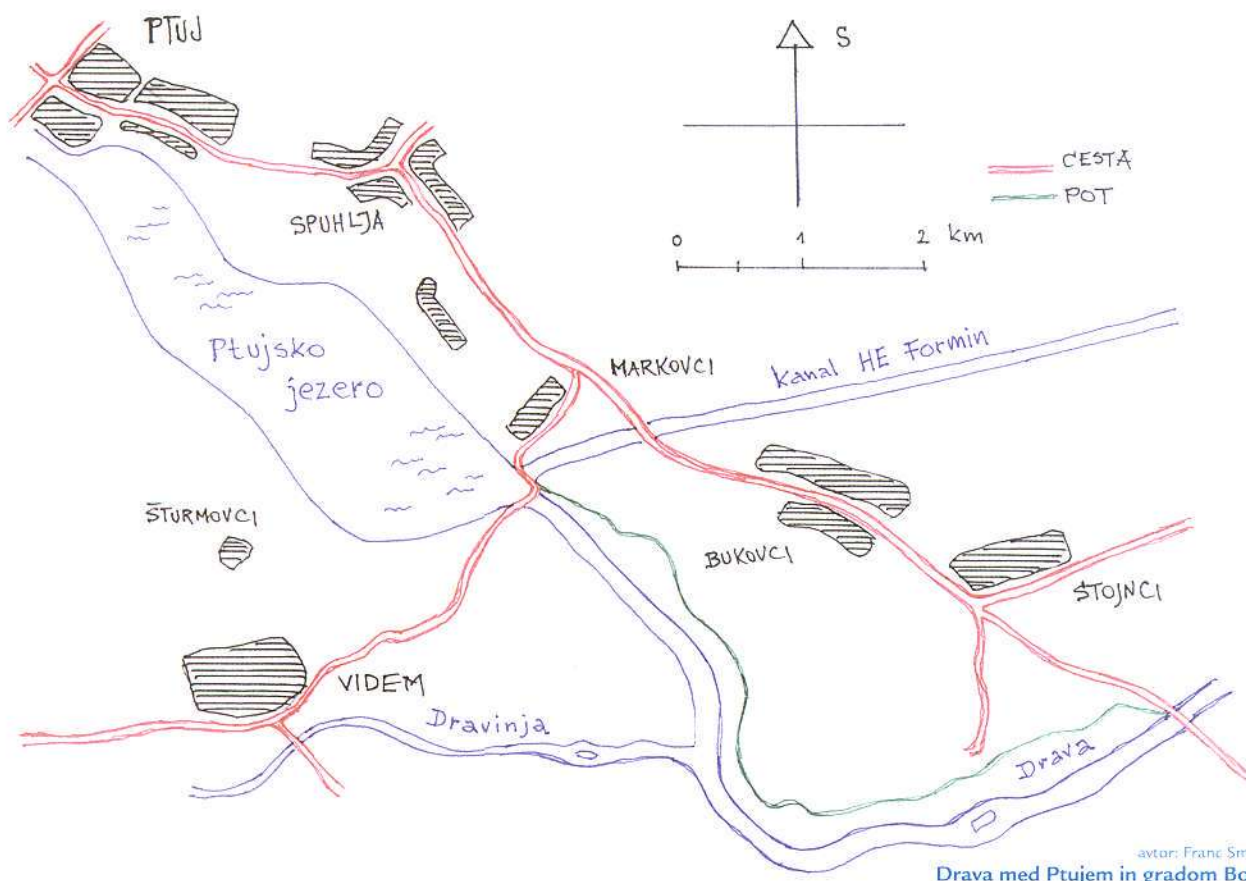
Z avtomobilom se iz Ptuja peljemo v smeri Ormož, nato pa v Spuhlji v križišču zavijemo desno proti mejnemu prehodu Zavrč. Po nekaj kilometrih vožnje zavijemo na desno v Markovce in se odpeljemo na jez, kjer lahko na desnem bregu pustimo avto ob jezeru, parkiramo pa lahko tudi na levem bregu pri gostilni Palaska, ki se nahaja takoj pod jezerom.

Druga možnost je pot v nasprotno smer, od Borla navzgor; v tem primeru se peljemo po glavni cesti mimo Markovce in parkiramo pri mostu na levem bregu Drave, kjer se nahaja makadamsko parkirišče.

Ptice

Reke in poplavljeni gozd ustvarjata zelo raznolik mozaik, ki ga naseljujejo mnoge ptice. Na prodiščih ob reki gnezditka mali deževnik *Charadrius dubius* in mali martinec *Actitis hypoleucos*, v strmi rečni breg pa si svoje gnezdo izkoplje vodomec *Alcedo atthis*. Tukaj lahko z nekaj sreče opazimo črno štokljko *Ciconia nigra* ali belorepca *Haliaeetus albicilla*, ki gnezditka v loki in se na reki prehranjujeta. Na golih prodiščih je stalen gost tudi bela pastirica *Motacilla alba*. Loka nudi primerne koticke za gnezdenje zlasti manjšim pticam. V njej spomladi nenehno odmevajo glasovi rumenih strnadov *Emberiza citrinella*, črnoglavk *Sylvia atricapilla*, vrbjih kovačkov *Phylloscopus collybita*, taščic *Erithacus rubecula*, plavčkov *Parus caeruleus* in velikih sinic *Parus major* - te sicer običajne vrste dosega tukaj velike gostote in prispevajo glasovni del harmonije v gozdu. Kjer v Šturmovcih gozd preide v travnik, lahko naletimo na rjavega srakoperja *Lanius collurio*, drevesno cipo *Anthus trivialis* in divjo grlico *Streptopelia turtur*. Tudi dlesk *Coccothraustes coccothraustes* in kobilar *Oriolus oriolus* sta zmeraj prisotna, vendar ju ponavadi ne vidimo, saj se zadržujeta visoko v

ORNITOLOŠKI IZLETI



Drava med Ptujem in gradom Borl.

krošnjah in nam le s petjem in oglašanjem naznanjata svojo navzočnost. Ponoči lahko v loki uživate ob brenčanju in drugih dejavnostih komarjev ter oglašanju lesne sove *Strix aluco*; tudi to je enkratno doživetje.

Pozimi reka in gozd spremenita svoj obraz. Kljub temu pa



Foto: Milan Vogrin
Krehelj *Anas crecca*.

pokrajina tudi v tem letnem času ne izgubi čara. Ker reka zaradi hitrega toka ne zamrzne, se tu zadržujejo množice vodnih ptic. Ob svitu lahko opazimo jate prelepih črnih ptic - kormoranov *Phalacrocorax carbo*, ki s prenočišč odhajajo hraniti se na jezera in reko. Velike bele čaplje *Egretta alba* se spreletavajo nad Dravo in dajejo obiskovalcu občutek brezčasnosti. Podoba dopolnjujejo mnoge race: mlakarice *Anas platyrhynchos*, krehelji *Anas crecca*, sivke *Aythya ferina* in čopaste črnice *Aythya fuligula* ter mali žagarji *Mergus albellus* in zvonci *Bucephala clangula*. Število slednjih je eden pomembnih kriterijev za razglasitev območja SPA (Special Protected Area - posebno zaščiteno območje). Polja ob reki so pozimi polna kanj *Buteo buteo*, postovk *Falco tinnunculus*, ki na njih iščejo male sesalce. To počne tudi veliki srakoper *Lanius excubitor*, gost s severa. Če pregledamo vrhove grmov, dreves in daljnovode, ga bomo z lahkoto odkrili. Pepelasti *Circus cyaneus* in močvirski lunj *Circus pygargus* prav tako prezimujeta tukaj, zato imamo ob obisku velike možnosti, da naletimo na vsaj enega od njiju.

Če želite videti prehojeno pot, se povzpnete na grad Borl, ki z višine kraljuje nad Dravo. S terase v pritličju je čudovit razgled na reko in pokrajino ob njej. Tu lahko vidite vse elemente, ki sestavljajo ravnico: reko, loko oziroma drevesni pas, ki je ostal od nje in okoliška polja ter naselja. V lepem vremenu se lahko zgodi, da vas bodo ti kraji začarali. ■ ■ ■

KOMARNIK

- poročilo z društvenega izleta

Aleš Tomažič



Foto: Damijan Dethlefs

Ribnik Komarnik je s svojo bogato naravno dediščino pravi biser pesniške doline.

Naj vas spomnim, da je bil 21. septembra 2002 napovedan izlet na jezero Komarnik. Vreme je bilo na ta dan precej slabo. Bilo je oblačno, občasno je deževalo, še posebej moteč je bil veter. Za izlet so bile take razmere seveda skrajno neprimerne, vendar sva voditelja izleta preverila na zbornem mestu, če je morda kdo le prišel.

Pred hotelom Črni les smo se zbrali Matjaž Kerček, Cvetka Marhold, Matjaž Premzl in pisec prispevka. Z mislijo, da nič ne škodi, če si malo pogledamo teren, smo se napotili proti jezeru. Naš obhod smo začeli na severno zahodni strani Komarnika, kjer majhen mostiček vodi čez potok Partinjščak. Komarnik je obdan ponekod tudi z do 20 metrov širokim pasom rogoza in delno tudi trstišča. Na začetnem delu je ta pas običajno širok približno 3 metre, vendar sta približno mesec pred izletom dva Hrvata rogoz porezala. Ostala je nekaj kvadratov velika golota, katero je delno prekrivala voda. Ko smo prispeli do tja, sta našo pozornost najprej pritegnili dve mali tukalici *Porzana parva*,

ki sta se prehranjevali v vodi. Obe sta bili v mladostnem perju. Čez nekaj časa smo opazili, da za tukalicami letata še dva ptiča. Le bežno smo se jima posvetili in ju kar hitro določili kot bičji trstnici *Acrocephalus schoenobenus*. Izkazalo se je, da smo se zmotili. Opazovana ptiča sta bila namreč tamariskovki *Acrocephalus melanopogon*. Letali sta med rogozom tik nad vodo, kar je za bičjo trstnico nenavadno. Nekaj časa smo jih opazovali, dokler nam niso izginile izpred oči. Odpravili smo se dalje. Opazovali smo nekaj pogostejših vrst Komarnika, kot so čopasti ponirek *Podiceps cristatus*, liska *Fulica atra*, zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus* in vodomec *Alcedo atthis*. Videli smo tudi nekaj neobičajnih vrst ptic, na primer črnogrlega ponirka *Podiceps nigricollis*, vriskarico *Anthus spinoletta* in velikega srakoperja *Lanius excubitor*.

Ko smo se vračali, smo slišali petje tamariskovke iz rogoza in ob tem petju smo zanesljivo vedeli, da smo opazovali tamariskovko.

8. Srečanje mladih ornitologov Slovenije

Damijan Denac

Letošnje Srečanje mladih ornitologov Slovenije je bilo v veliki meri posvečeno ptici leta 2002 - mestni lastovki. Kar 8 od 10 prejetih raziskovalnih nalog je bilo izdelanih na to temo. Skupaj je na srečanju sodelovalo 36 mladih ornitologov, avtorjev nalog, ki so izdelali naloge pod vodstvom 11 mentorjev.

Kratek pregled zgodovine dosedanjih srečanj nam izkaže, da se jih je udeležilo približno 700 mladih raziskovalcev iz 74 šol s 144 raziskovalnimi nalogami.

Kot prejšnja leta je komisija tudi letos najprej ovrednotila prispela dela, kasneje pa še zagovore raziskovalcev. Delo komisije je vodil Dušan Klenovšek, člana komisije pa sta bila Luka Božič in Matjaž Kerček. Mladi raziskovalci so se letos z zagovori še posebej izkazali, prav tako je bilo veliko nalog po kvaliteti dokaj izenačenih, kar je precej otežilo delo komisije. Na koncu je komisija soglasno sprejela mnenje, da si avtorji 5 raziskovalnih nalog zaslužijo posebna priznanja. Tako so bila podeljena 4 zlata in 1 srebrno priznanje za najboljše raziskovalne naloge na Srečanju.



foto: Damijan Denac

Avtorji nagrajenih nalog so za nagrado prejeli novi dvojni CD Gozdne ptice, ki ga je izdal Prirodoslovni muzej Slovenije, prav vsi udeleženci pa so kot nagrado za vztrajnost, da so uspeli dokončati raziskovalno delo in ga zagovarjati na Srečanju, prejeli tudi enoletno članarino v DOPPS-u. Ker je glavni namen projekta usmerjanje mladih v raziskovalno delo na področju ornitologije in naravovarstva, najpomembnejše merilo projekta vsekakor ni število podeljenih priznanj, ampak zadovoljni mladi raziskovalci, ki so med raziskovanjem osvojili nova znanja, se izurili v pravilnem raziskovalnem pristopu in vztrajnosti. DOPPS se zahvaljuje vsem prostovoljcem, ki so pomagali pri izvedbi srečanja, posebej pa družbi Mobitel in Pedagoški fakulteti v Mariboru, ki že vrsto let omogočata projekt.

Najboljše naloge:

- **skupinske raziskovalne naloge mestna lastovka**
oboji prejmejo zlato priznanje

naloga: Mestna lastovka (*Delichon urbica*) v Trnovski vasi ptica leta 2002,

avtorji: Doroteja Dvoršak, Mitja Potrč, Ines Švarc, Anja Golob, Karmen Čeh, Doroteja Topolovec (OŠ Trnovska vas)

mentor: Angelca Fras

naloga: Razširjenost mestne lastovke (*Delichon urbica*) pri Mali Nedelji,

avtorji: Dušanka Korošak, Jernej Filipič, Toni Megla, Nina Gašparič, Boštjan Žerdin, Jasmina Heric, Mitja Filipič, Klemen Farkaš, Božena Džaič (OŠ Mala Nedelja)

mentor: Mojca Tkalec - Zoran

- **individualne raziskovalne naloge mestna lastovka**
zlato priznanje

naloga: Gnezda mestne lastovke v starem delu mestnega jedra Škofje Loke,

avtor: Peter Šušnjar (OŠ Škofja Loka)

mentor: Vlasta Balderman

srebrno priznanje

naloga: Mestna lastovka (*Delichon urbica*) v Mariboru,
avtorja: Danuška Breznik, Nina Herzog (OŠ Malečnik)
mentor: Simona Šket - Žiberna

- **individualne raziskovalne naloge, tema ostalo**
zlato priznanje

naloga: Popis velikega srakoperja *Lanius excubitor* na
 Dravskem in Ptujem polju
avtorji: Jernej Koželj, Nikola Sarkičević, Tadej Žni
 (OŠ Breg, Ptuj)
mentor: Dominik Bombek

OPAZOVANJE GALEBOV

Na počitnicah v Zeleni laguni pri Poreču sem opazoval galebe. Čez dan so v velikih jatah posedali v travi na griču. Če smo se jim približali, niso odleteli, ampak so se počasi umikali. Pri tem so se oglašali in opozarjali druge. Šele na razdalji 5 m so odleteli, a ne daleč. Predno so se dvignili, so mahali s krili. Ko je bilo slabo vreme, so prišli na hotelsko teraso. Nekateri ljudje so jim metali hrano. Takrat so zelo vreščali.

V okolici sta živeli tudi dve mladi šoji. Sredi dneva sta prileteli na pločnik in opazovali sprehajalce. Nič se nista bali. V borovem gozdičku je živela jata škorcev. Zjutraj smo videli tudi grlice, dleske in sinice.

Mitja Subašič, 2. razred OŠ

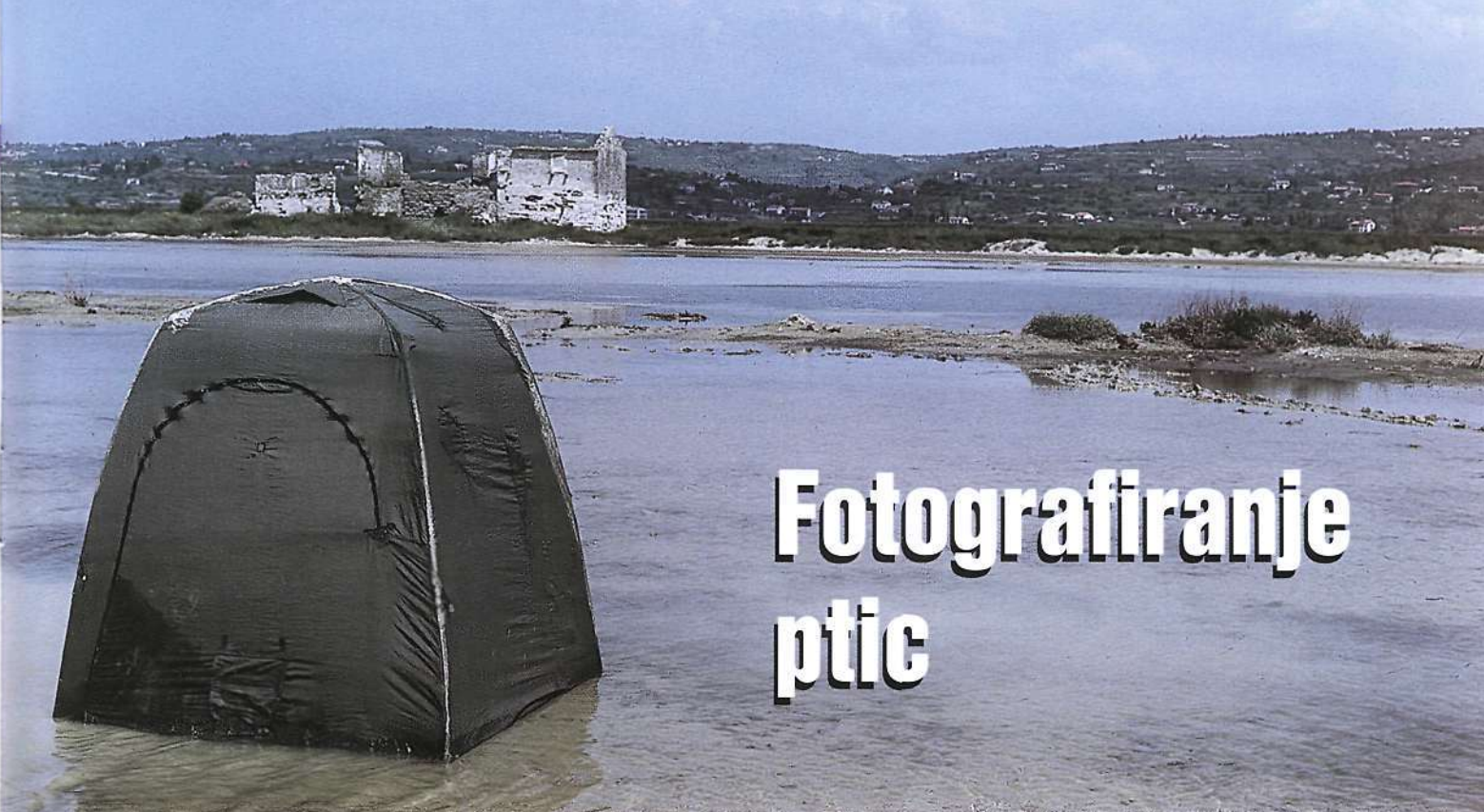
RAM 2

RAM 2 d.o.o.

Trgovina, proizvodnja, izvoz,
 uvoz, zastopanje in inženiring
 Bratislavská 7, 1000 Ljubljana
 tel.: 01/ 586 27 00
 fax: 01/ 524 92 27
 e-mail: ram2@ram2.si

Model DMC-LC5**Model DMC-LC20**

Model DMC-LC5 ima 4.0 Mega Pixlov CCD (3.9 izkoriščenih), 3x optični zoom, 2x digitalni zoom, leče Leica DC VARIO-SUMMICRON. Njegova globinska ostrina je F2.0-2.5, razdalja fokusa f=7-21 mm, kar je enakovredno 35 mm pri 33-100 mm objektivu zrcalno-refleksnih fotoaparatih. Njegov Macro AF, razširi fokusni doseg od 6 cm s širokokotno lečo oziroma 20 cm do 50 cm s telefotom. Motion JPEG (Quicktime, 320x240 pixlov), USB Mass Storage, reža za SD 16Mb spominsko kartico. V njem je programska oprema Arcsoft Photoimpression in Li-ionaska baterija 1400 mAh LongLife. Omogoča ročno nastavitve različnih načinov zajemanja fotografij, način Burst shooting (4 fps). Ponaša se še z 2,5 palčnim barvnim LCD zaslonom in nastavkom za zunanjo bliskavico (Hot Shoe).



Fotografiranje ptic

Foto: Bojan Marčeta

Med najosnovnejšo opremo za fotografiranje ptic sodi fotografski šotor. V njem mora biti dovolj prostora za fotografsko stojalo, stol in fotografa. Na zaraščenih tleh se s šotorom vred ne bomo mogli prestavljati. Na ravnih, nezaraslih površinah ali v plitvinah mokrišč bo možnost počasnega prestavljanja velikokrat prispevala k boljšemu posnetku.

Bojan Marčeta

Nekaterim predstavlja fotografiranje ptic izziv, ki se mu ne morejo upreti in fotografirajo ptice kar počez, drugi se osredotočijo na povsem določen cilj. Dokumentarno fotografijo tako uporabljajo kot pripomoček za proučevanje ptic, nekateri s fotografiranjem ptic zadovoljujejo umetniško estetske nagibe, tretji vidijo v fotografiranju ptic le zaslužek. Ne glede zakaj fotografiramo, s fotografijo »zamrznemo« minljivost trenutkov iz življenja ptic ter jih približamo sebi in drugim.

Osnovna načela naravoslovne fotografije, kot so na primer kompozicija, svetloba in ostrina, se ujemajo s tistimi, ki sicer veljajo v fotografiji. Vse posebnosti izvirajo iz prosto živeče ptice kot fotografskega objekta, ki se mu mora fotograf prilagajati. Pristop fotografa mora biti tak, da bo omogočil zadostno približanje ptici in bo hkrati tako nevsiljiv, da ptica ne bo spremenila vedenja. V kolikor se je fotograf uspešno približal ptici mora znati izkoristiti še naravne danosti, kot sta na primer ozadje in svetloba, ju s ptico uskladiti v kompozicijo, nato pa čakati na primerno držo "modela", ki nikakor ne želi sodelovati. Če je za prvi del poti do dobre ornitološke fotografije potrebno znanje, je drugi del odvisen predvsem od sreče.

Začetno razočaranje

Začetno razočaranje je izkušnja, ki si jo je pridobil sleherni naravoslovni fotograf in je posledica razhajanja med željo

in resničnostjo. Zaradi vznemirjenosti ob prvem fotografiranju si tresoči začetnik v mislih ustvari sliko ptice. Medtem ko je potrebno film poslikati do konca in ga razviti, postaja slika v fotografovem spominu čedalje lepša - majhna, neostra lisa na filmu počasi zraste v namišljeni portret. Po razvitju filma sledi razočaranje - namesto portreta je na sliki le neostra lisa, nekje med vejami ali daleč na nebu, za katero le fotograf ve, da bi morala biti podoba ptice. Kogar taka izkušnja spodbudi k razmišljanju, kaj mora izboljšati, da bo prihodnjič posnel boljšo fotografijo, je na pravi poti med naravoslovne fotografe.

Oprema

Zaradi teže fotografske opreme se večji formati filma med naravoslovnimi fotografi niso uveljavili. Standardna oprema sta postala zrcalno refleksni fotoaparati in 35 milimetrski film. Slednjega bo kmalu nadomestilo elektronsko tipalo, medtem ko bo fotoaparat z možnostjo menjave objektivov ostal. Kvaliteta slike je odvisna predvsem od filma ali tipala in objektiv. Za fotografiranje ptic v naravi so uporabni predvsem objektiv z goriščno razdaljo večjo od 50 mm. Od običajne fotografske opreme uporabljajo naravoslovni fotografi še fotografsko stojalo in elektronsko bliskavico. Večini neustrašnih začetnikov se po prvem razočaranju zdi, da je ključ do uspeha čim daljši teleobjektiv. Z daljšo goriščno objektiv se zmanjšata svetlobnost in globinska ostrina, poveča pa se učinek tresoče roke. Kakovost in



Fotografiranje ptic v globlji vodi je mogoče iz plavajočega skrivališča. V plavajočem šotoru bo fotoaparat, namesto pritrjen na stojalu, obešen na ogrodje šotoru. Zaradi varnosti in tudi zato, da imamo oči vselej v višini iskala fotoaparata, mora biti na napihnjen obroč šotoru pripet tudi fotograf.

Foto: Blaž Mihalj

premer leč postaja z daljšanjem goriščnice vse pomembnejša, vendar tudi vse dražja. Začetnikov teleobjektiv je pogosto čim daljša cev z lečami, ki jo je mogoče dobiti za dosegljivo ceno. Razvite slike prinesejo novo razočaranje - podoba ptice na njih je sicer večja, toda kljub teleobjektivu še vedno premajhna. Tokratna neostrina je posledica manjše globinske ostrine in povečanega vpliva tresenja. Spoznanje, da je razdaljo med fotografom in objektom potrebno kljub uporabi teleobjektiva korenito zmanjšati, spodbudi k novemu razmišljanju.

Posebna oprema naravoslovnih fotografov je zelo raznolika, odvisna od tega, kje in kaj fotografiramo in seveda od domišljije fotografa, ki mora večino pripomočkov načrtovati in izdelati sam. Fotografiranje ptice v skalni steni, v gozdu ali močvirju zahteva različne pripomočke, od elektronsko-mehanskih naprav za daljinsko upravljanje s fotoaparatom do skrivališč, iz katerih je mogoče fotografirati. Vsi ti pripomočki so namenjeni enemu samemu cilju - zmanjšati razdaljo med fotoaparatom in ptico.

Približevanje

Preden se lotimo načrtovanja, moramo vedeti vsaj to, katero vrsto ptice želimo fotografirati. Glede na velikost ptice in zamišljeno kompozicijo slike ocenimo primerno razdaljo

med fotoaparatom in objektom. Sedaj pride na vrsto poznavanje življenjskega okolja in navad ptice. Vedeti moramo, kje in kdaj lahko ptico najdemo ter na kakšno razdaljo se ji lahko približamo. Ubežno razdaljo ptice lahko znatno zmanjšamo tako, da se skrijemo. Ptice se bojijo obrisov človeške postave, medtem ko se jim je mogoče v kritju avtomobila, šotoru ali pregrinjala uspešneje približati. Skrivališč, ki so dlje časa postavljena na istem mestu, se ptice navadijo. Za začetnike so to primerni kraji, kjer lahko spoznavaajo tako objekt fotografiranja kot fotografsko opremo.

Avtomobil je najudobnejše premično skrivališče, vendar ima nekatere pomanjkljivosti. Dokler se premika, se ga ptice ne bojijo, ko se ustavi, pa se zgodi preplah. Pogosto ostanejo le "najpogumnejše" ptice. Drugi preplah se zgodi ob zaustavitvi motorja, ki je pogoj za ostro sliko. Če k temu prištejemo še velika stekla na avtomobilu in premikanje voznika-fotografa, skorajda ni možnosti za uspeh. V veliko pomoč pri fotografiranju iz avtomobila je preprost zastor, nameščen čez odprto okno, skozi katerega namestimo objektiv. Fotograf mora biti na svojem mestu že pred pričetkom približevanja. Posnetek hrupa motorja je mnogokrat uspešen nadomestek, ki prepreči pobeg ptic.

K drugemu tipu premičnih skrivališč sodita šotor in

METODE V ORNITOLOGIJI

pregrinjalo, ki sta praviloma izdelka iz domače delavnice. Pregrinjalo, iz katerega gleda le objektiv, navadno v celoti pokriva fotografa. Primerno je za poraščen in razgiban teren. Na odprtem terenu se boljše obnese šotor. Prožno ogrodje šotora mora biti izdelano tako, da ne zahteva pritrditve s klini in vrvicami. V kritju takega skrivališča se fotograf počasi približa ptici.

Fotopasti

To je najučinkovitejša tehnika za zmanjševanje razdalje med objektivom in objektom ter omogoča uporabo tudi širokokotnih objektivov. Fotoaparati so nastavljeni kot nekakšna "past", ki se sproži ob prihodu ptice na ustrezno mesto (na primer na vejo) ali ob preletu določenega prostora. Načinov sproženja fotoaparata je več, od ročnega do samodejnega. Prednost prvega je predvsem v tem, da fotograf sproži aparat le tedaj, ko to želi - uspešnih fotografij je sorazmerno veliko, vendar pa so le izjemoma dinamične. Drugi načini zahtevajo uporabo tipal, ki zaznajo ptico. Zaradi elektronike, ki bdi nad dogajanjem, so odzivni časi fotografskega sistema kratki. Nastane veliko število fotografij, med katerimi prevladujejo neuporabne, vendar

so med maloštevilnimi uspešnimi fotografijami tudi take, ki jih z ročnim sproženjem verjetno ne bi nikoli posneli.

Fotografiranje ptic in etika

Vznemirjanju ptic med fotografiranjem se ni mogoče izogniti, lahko pa ga zmanjšamo. Ker se ptice v glavnem zadržujejo na mestih, kjer se hranijo, počivajo ali gnezdijo, jih tam tudi fotografiramo. Fotografiranje ptic na gnezdih ima lahko za ptice, predvsem pa za njihov zarod, zelo resne posledice. Nekdaj je bilo tovrstno fotografiranje ptic zelo priljubljeno, danes pa ga vse bolj opuščamo. Fotografirali smo izkoriščali razmnoževalni nagon, ki je ptice silil v gnezda. Zaradi strahu pred fotografom so se ptice znašle v konfliktnih situacijah in vrnitev na gnezdo je bila odvisna od prevladujočega nagona. Razkrita in nezavarovana legla so bila pogosto izpostavljena plenilcem, kar dokazujejo številne fotografije plenjenja. Veliko primernejše je fotografiranje ptic na mestih, kjer se hranijo ali počivajo. Ker je na takih mestih ptice težje fotografirati, je izziv še toliko večji. Za prvo vajo iz fotografiranja ptic velja poizkusiti kar ob krmilnici. Tam lahko začetnik brez škode za ptice preizkusi vse tehnike fotografiranja, ki bodo pozneje pri delu v naravi še kako dobrodošle.



Foto: Bojan Marčeta

Preprosta fotopast nastavljena ob namensko izdelanem duplu za veliko sinico.

Temo v duplu je med fotografiranjem zagotavljalo črno platno, s katerim je bil prekrit fotoaparati.



Foto: Bojan Marčeta

Potem, ko je sinica priletela v duplo, sem na daljavo sprožil fotoaparati. Po srečnem naključju je nastala tudi slika, ki prikazuje skrb staršev za čistočo v gnezdu. Za preživetje zaroda ni pomembno le prinašanje hrane, ampak tudi odnašanje iztrebkov.

Nove knjige:

GOZDNE PTICE SLOVENIJE

V gozdu se opazovanje in preučevanje ptic odvija drugače kot na odprtih površinah voda ali travnikov. Tu se ptice uspešno skrivajo v obsežnih krošnjah dreves ali v gosti podrašču, kar je iz vidika opazovalca ptic precej nepriročno vedenje. Težavo pa nima le opazovalec, pač pa veje in listje zastirajo pogled tudi pticam. S pomočjo vidnih informacij si lahko tako tudi ptice kaj malo pomagajo pri sporazumevanju. Zvok je zato glavno sporazumevalno sredstvo gozdnih ptic in le-ta je pomemben tudi za ornitologa. Brez priročnika pa seveda ne gre. Tu ne mislim na klasični priročnik v obliki tiskovine, pač pa na zvočni priročnik v obliki zgoščenke, ki nam na najbolj pristen način predstavi ptičje glasove. Tudi ptice imajo dialekte in dolga leta smo se slovenski ornitologi spraševali ali glas, ki smo ga slišali na kakem francoskem, angleškem, nemškem ali kakem drugem tujerodnem traku, zares pripada ptici, ki smo jo slišali v gozdu za domačo hišo. Tem vprašanjem bo najverjetneje vsaj v večji meri kos nova Trilerjeva zgoščenska o gozdnih pticah Slovenije, na kateri je avtor zbral posnetke večine naših gozdnih gnezdilcev, kar 93 jih je predstavljenih na zgoščenci. Večina njih je bila posneta v Sloveniji, le ena, taščična penica *Sylvia cantillans*, na bližnjem Hrvaškem, kar nekako ustreza tudi našim razmeram. Na dvojni zgoščenci je avtor skušal zbrati kar največ različnih napevov in oglašanj ptic, od teritorialnega petja samcev, kontaktnih klicev med osebki, do oglašanja mladičev. Priložena knjižica dobro

obrazloži predstavljena oglašanja tako, da poslušalec lahko brez težav sledi zvokom. Petje, to je tisto oglašanje, ki ga samci uporabljajo pri branjenju svojega teritorija in vabljenju samic, ima lahko pri nekaterih pevcih Passeriformes celo vrsto različic, ki poslušalca na terenu dobro zmedejo pri določanju. Kot primer si vzemimo kar sinice. Na zgoščenci je denimo velika sinica *Parus major* predstavljena s kar štirimi različnimi tipi samčevega petja, plavček *P. caeruleus* s petimi, menišek *P. ater* pa kar s sedmimi. To seveda še vedno niso vsi tipi, vendar bo poslušalec lahko ob natančnem poslušanju zgoščenske in nato ob preverjanju znanja v gozdu veliko lažje prepoznal tudi druge tipe. Osebnost so mi na zgoščenci še posebej padli v uho posnetki črnega škarnika *Milvus migrans*, divjega petelina *Tetrao*

urogallus, sloke *Scolopax rusticola* in triprstega detla *Picoides tridactylus*. Posebej nazorna je primerjava petja duplarja *Columba oenas* in grivarja *C. palumbus*. Če boste natančno prisluhnili posnetkom, boste kmalu ugotovili, da se oba, sicer tipično gozdna goloba, po petju zelo razlikujeta in da njuno ločevanje ne bo več problem niti za manj izkušene poslušalce ptic.

Težava gozdnih ptic je predvsem v tem, da jih večkrat slišimo kot vidimo. Vidimo jih le kot trenutni preblisk, ki je švignil skozi veje. Pri eni skupini ptic pa so celo ti prebliski silno redki, zato nam ostanejo na voljo le še glasovi. To so sove. Samci gozdnih vrst sov so navadno zelo glasni, ko v

spomladanskem času dopovedujejo sosedom meje svojega teritorija. Med najbolj glasnimi je gotovo samec lesne sove *Strix aluco*. Tako kakor se ljudje ločimo med seboj po barvi glasu in načinu govora, je tako tudi pri pticah. Avtor je uspel na zgoščenko nanizati petje različnih samcev lesne sove in ob pozornem poslušanju bo tudi laično uho zaznalo individualno različnost med njimi. Ne pojejo pa le samci. Na zgoščenci je predstavljen zares izvrsten posnetek petja samice kozače *S. uralensis*, poleg tega pa redko slišani krik, ki ga kozače oddajajo med parjenjem. Zgoščenska bo pomagala razrešiti tudi dvom o identiteti mladičev pri dveh naših najpogostejših sovah, lesni sovi in mali uharici *Asio otus*, ki sta pogosti tudi okoli naselij.

Za konec pa še pomemben podatek, ki ga je avtor

navedel že v spremljevalni knjižici. V naravi ptice pojejo v zvočnem okolju, ki jih obdaja. Avtor se je zato odločil prikazati posnetke na kar se da pristen in originalen način, zvočno okolje pa še dodatno opisal pri opisih oglašanj ptic v knjižici. Poleg tega je pri nekaterih vrstah, ki se oglašajo manj pogosto, denimo pri kragulju *Accipiter gentilis*, skobcu *A. nisus*, gozdnem jerebu *Bonasa bonasia* in kozači, premore med posameznimi oglašaji pustil takšne, kot so v naravi, jih ni krajšal ali kako drugače preoblikoval.

Zgoščenska je rezultat večletnega dela, ki odpira novo smer v raziskavah ptic v Sloveniji, bioakustike ptičjega oglašanja. Delo Gozdne ptice Slovenije pa kot pomemben učni pripomoček tako za laike kot za bolj izkušene opazovalce in raziskovalce ptic sodi na polico vsakega slovenskega ornitologa.

Al Vrezec



Tomi Trilar

GOZDNE PTICE SLOVENIJE
FOREST BIRDS OF SLOVENIA

Prirodoslovni muzej Slovenije

Dve zgoščenci s posnetki oglašanj 93 gozdnih ptic Slovenije in spremljevalna knjižica z 19 stranmi komentarjev v slovenskem in angleškem jeziku

Posnel in napisal: dr. Tomi Trilar

Izdal: Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana, 2002.

Naročilo: Prirodoslovni muzej Slovenije,

Prešernova 20, 1000 Ljubljana ali

<http://www2.pms-lj.si/cdgozd/>

Cena: 3000 SIT

OBRAZLOŽITEV SKRIVNOSTNE FOTOGRAFIJE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE



Samec travniškega vrabca *Passer hispaniolensis*.



Beloglavi kupčar *Oenanthe leucopyga*.

Prvo ptico na fotografiji označuje nekaj pomembnih določevalnih znakov: progasti boki, kompaktno telo in proge na malih krovcih kril. Kljub temu, da je skrit celoten prednji del telesa, so to značilnosti, ki nam po podrobnejšem premisleku hitro zožijo krog možnih vrst. Če ptico pogledamo še malo natančneje, hitro ugotovimo, da je rep značilno »pevčji« - sestavljen iz dveh simetričnih polovic, leve in desne. Tega na sliki sicer ne vidimo natančno - lahko bi rekli, da je to tisti trenutek pri določevanju, za katerega je potrebno nekaj izkušenj. Da gre za pevko, nam kažejo še nekateri drugi znaki, za katere je prav tako potrebno nekaj ornitoloških izkušenj - značilne noge, struktura perja in kril. Pevci s progastimi boki sicer niso nobena redkost, a značilna kompaktna struktura fotografirane ptice ter odsotnost t.i. »ostrog« - podaljšanih krempljev na zadnjem prstu, nam hitro izločita cipe in škrjance. Zaradi značilne »X« poze nog lahko brez posebnih težav izločimo tudi sicer kompaktne drozge, ki navadno zavzemajo bolj pokončno držo. Seveda vsi navedeni znaki niso popolnoma izključujoči in jih lahko uporabljamo le v kombinaciji s pridobljenim znanjem in skupnim izgledom ptice, nedvomno pa so v nemajhno pomoč. S sistemom izločanja lahko brez posebnih težav pridemo do ugotovitve, da ptica spada bodisi med vrabce, ščinkavce ali strnade. Za vse slednje je namreč značilna večja ali manjša progavost, kompaktno telo in splošni, težko določljivi izgled ptice na fotografiji. S kombinacijo vzorca na krilih in intenzivne progavosti na

bokih se lahko, z bolj ali manj kritičnim izločanjem, dokopljemo do ožjega izbora dveh vrst: travniškega vrabca *Passer hispaniolensis* in rdeččelelega grilčka *Serinus pusillus*. V liberalnejšem izboru bi lahko upoštevali še ostrogleža *Calcarius lapponicus*, ki ga lahko takoj izločimo spričo njegove ostroge in manj intenzivne progavosti na bokih. Ostaneta torej rdeččeli grilček in travniški vrabe. Le površen pogled na noge in dejstvo, da ima rdeččeli grilček slednje črne, nam jasno pušča dokončno možnost, do katere so se nekateri verjetno dokopali po popolnoma drugačni poti, da je ptica na sliki samec travniškega vrabca.

Druga ptica pravzaprav ni bila mišljena kot prava uganka. Namen slike je bil bolj kot kaj drugega preusmeritev pozornosti na ptice, ki sicer živijo v Zahodnem Palearktiku, a so povprečnemu slovenskemu ljubitelju ptic vse prej kot domače. Tisti, ki ste prelistali katerega od priročnikov, ki poleg evropskih vrst pokriva tudi ptice Severne Afrike, ste v eksotični ptici na sliki brez težav prepoznali odraslega beloglavega kupčarja *Oenanthe leucopyga*. Taki ste bili štirje - **Igor Kovše, Aleš Tomazič, Matjaž Premzl in Vesna Cafuta!** Iz hvaležnosti za poslane odgovore in pa, ker je čas primeren, bomo tokrat naredili izjemo in vsem trem podelili nagrado! Čestitamo!

Borut Rubinič



MARS

PLUTON

MERKUR

VENERA

planet.mobitel.si

Moj planet. Mars.

Izberite ga tudi vi.

Novi vsebinski multimedijijski portal Planet združuje 1000+1 informacijo in 1000+1 zabavo. Planet Mars vam omogoča takojšen dostop do zadnje novice, vremenske napovedi, razmer na cestah, športnih novic in kinoprograma. Seveda jim po želji dodajate še druge svoje najljubše, prosto pa dostopate tudi do vseh ostalih vsebin na planetu. Kadarkoli se odločite za drugega: Venero, Pluton ali Merkur.

